

Sınır

KORKUT DUMAN
CENNET SEPETCİ
ÜMİT KIVANÇ
LÜLÜFER KÖRÜKMEZ
İHSAN KURT
NEVİN FERHAT
KEMAL BAŞ
HAMZA CELÂLEDDİN
ÖZGÜR ELİBOL

KASIM 2019 / SAYI 35

www.gazeteduvar.com.tr

duvardibi

Bu sayıda...

4

Sınırdan kim girecek,
dışarıda kim kalacak?

14

Sınır çizmeye karşı sınırı
taşıma

26

LGBTİ ilticacılar: Yeni bir
Cenevre Konvansiyonu
gerekiyor

36

H'nin ontolojik sınırı N ve
A'ya bir dayatma mıdır?

9

Kadının sınırları ve ayna: Petrunya

20

Zorla ve toplu sınır dışı uygulamasının akıl
dışılığı

31

80 kuruş

40

Ahlaki eleştiri, meşruiyet, sınırlar

Yayın Tarihi: Kasım 2019
Genel Yayın Yönetmeni: Ali Duran
 Topuz
Yayına Hazırlayan: Cennet Sepetci

AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına Yayın Sahibi: Vedat Zencir

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ömer Araz

Katkıda Bulunanlar: Korkut Duman, Cennet Sepetci, Ümit Kıvanç, Lülüfer Körükmez, İhsan Kurt, Nevin Ferhat, Kemal Baş, Hamza Celâleddin, Özgür Elibol

Yönetim Yeri: Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635

Duvar Dibi Dergi'de yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

<https://gazeteduvar.com.tr>
info@gazeteduvar.com.tr

Selamlar,
 Gazete Duvar'ın enformatik içeriklerin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli düşünsel, uzmanlığa dayalı metinler sunma gayretinin ürünlerini Duvardibi'nde derlemeye devam ediyoruz. 'Sınır'ları çok yönlü olarak ele almaya çalıştığımız bu sayımızda, 'had bilmeyen' kadınlardan zorla sınır dışı edilen göçmenlere, 'fiili sınırları geçmeye hak kazanmak ve bunun ispatı'ndan Kant'a ve onun H ideali'ne, Marksizm ve ahlak kavramı ve devrimci ahlakın sınırları üzerine yürütülen tartışmalardan CHP'nin 'sınırlarını zorlayan' Kaftancıoğlu'na çok yönlü bir seçki hazırladık.

Sınırlarla bir hayli haşır neşir olduğumuz otuz beşinci sayımızda Korkut Duman, Cennet Sepetci, Ümit Kıvanç, Lülüfer Körükmez, İhsan Kurt, Nevin Ferhat, Kemal Baş, Hamza Celâleddin, Özgür Elibol yazılarıyla katkıda bulundular.

Gayret bizden himmet okurdan... İyi okumalar.

Sınırdan kim girecek, dışarıda kim kalacak?

“Serbest dolaşıma ve iş gücüne kapımız açık. Ancak sosyal turizm istemiyoruz. Saf olmamız için bir sebep yok” (Göran Persson - 2003. İsveç’in eski sosyal demokrat başbakanı).

KORKUT DUMAN

Alkole ve bastuya (bir çeşit sauna) olan düşkünlükleri ile tanınan Finlilere dair bir anekdot işimi görür galiba:

Anttii ve Perkki, ellerinde kaçınıcı şişeleri olduğunu bilmediğimiz, bilmek de istemeyeceğimiz (*) biraları ile

bastuda oturup domuz gibi terlemektedirler. Anttii, bir yandan kılsız göğsünü yumruklarken bir yandan peltek peltek böğürmeye başlar:

“O kadar zenginim ki, bu bastuyu, hatta mahalleyi, istersem tüm Helsinki’yi, yetmedi Finlandiya’yı satın alırım.”

Perkki, destek almak için yana attığı kolu boşta kalıp takım taklavat cascavlak açıkta kalacak şekilde yere yuvarlanmadan önce öğürtüyle karışık cevabı yetiştirir:

“Ağır ol düdük! Bakalım satacak mıyım?”

Anttii ve Perkki’yi tanıdınız az çok. Şimdi size nasıl insanlar bunlar diye sorsam, iki farklı şekilde cevap verebilirsiniz. İki de yanlış olmaz. Bir: Hayatları yalan, dolan, atmasyon. İki: İyimserlikten ölecekler. Pozitif çocuklar. Kusmuklarını başkalarına temizletmeseler...

Aynı şekil: Ahbap çavuşları, Batı Avrupa mülteci politikasındaki iki ana akım görüşün temsilcileri olarak düşünebilirsiniz. Ana akımın bir kolu, dünyanın tüm vatandaşlarının istedikleri zaman istedikleri gibi ülke değiştirmelerinin (yani açık sınırların), evrensel bir insan hakkı olduğu görüşünü savunurken, diğer kolu da Suriye’den kaçan doktor ve mühendislerin vardıkları yeni ülkelerinde çalışıp kazanıp vergi ödeyerek ihtiyar Avrupalılara emeklilikte bakacakları iddiasını taşıyordu.

Sorun şu ki, açık sınırlar ile Avrupa’nın şu pek övülen

Sorun şu ki, açık sınırlar ile Avrupa’nın şu pek övülen “yeniden ve adil bölüşüme dayanan sosyal refah sistemi” bir arada işlemiyor.

“yeniden ve adil bölüşüme dayanan sosyal refah sistemi” bir arada işlemiyor. Kapsamlı bir sosyal refah sistemi, baştan aşağıya bir ulus devlet projesi. Sınırlardan içeri kim girecek, dışarıda kim kalacak, bu konuda son derece ince eleyip sık dokumak mecburiyetiniz var. Bazılarınızın hoşuna gitmeyecek ve kabullenmekte zorlanacaksınız ama

Aralarında şöylesi var böylesi var denilen Suriyelilerin suçu da değil bu tamamen. Çünkü mesela geçen ay İsveç’in sınır kapısında bitip mülteci statüsü almak için başvurularını bırakanların sadece yüzde 13’ü Suriye’den geliyordu...

ben yine de söyleyeyim: Amerikalılar, “biz bu son başkanı zaten hiç beğenmedik ama ülkemizdeki sistemi de öteden beri pek tutmuyoruz. Gelin siz bu işi 50’lerde, 60’larda İskandinavya’da nasıl yaptıysanız, burada da bize öyle yapın bırakın” deselerdi, sosyal devlet kurmakta uzman İskandinav ekibin yapacağı ilk iş Meksika sınırına kocaman ve geçilmez bir duvar çekmek olurdu. Gelin görün ki Perkki -ya da sol cenah diyelim, bunu idrak etmekte bir hayli zorlanıyor.

Anttii’ye, yani liberallere gelirsek, onlar da ihtiyar Avrupalıların emekli maaşlarını, çalışıp ödeyecekleri vergilerle finanse edecek genç ve eğitimli iş gücüne kucak açtıklarını zannederken feci şekilde yanıldılar. Birincisi, Avrupa’nın bilek gücü ile yapılacak işlere ve vasıfsız iş gücüne ihtiyacı yoktu. O fabrikaların hepsi Asya’ya gideli bir hayli oldu. Uzman iş gücü mü? Doğrusunu söylemek gerekirse Avrupa’ya sağ salim varan teknelerden pek mühendis ve doktor çıkmadı. Tek tük çıkanların hepsinin hikayesini gazeteler heyecanla baskıya girdi, onları okudunuz zaten. Aralarında şöylesi var böylesi var denilen Suriyelilerin suçu da değil bu tamamen. Çünkü mesela geçen ay İsveç’in sınır kapısında bitip mülteci statüsü almak için başvurularını bırakanların sadece yüzde 13’ü Suriye’den geliyordu. Diğer yüzde 87’nin kimlikleri onların Afganistan, Gana, Somali, Arnavutluk, Fas gibi ülkelere geldiklerini gösteriyor.

Özellikle Fas dikkat çekici: İsveçli seyahat acentaları bugün Stockholm'ün çocuklu ailelerine Fas'ta güneş ve deniz tatili satıyor. İsveçliler Fas'ı çocuklarıyla tatile gidecek kadar güvenli bulurken Faslıların kendi ülkelerini güvenli bulmayıp İsveç'e sığınmalarını bir hayli şaşırtıcı mı buldunuz? Göç ekonomisti Paul Collier'in (1 ve 2) Exodus –

Yavaş da olsa gelişmekte olan bu ülkelerdeki insanlar, artık maddi imkânlarla ve teknolojik araç gereçlere sahip oldukları için insan kaçakçılarının da yardımlarıyla uzun ve tehlikeli yolculuklara çıkabiliyorlar. Hepsi değil tabii. Kaynaklara sahip olanları. Fırsatı yaratabilenleri.

Göç, Dünyamızı Nasıl Değiştiriyor adlı kitabını okumadığınızdandır. Collier'e göre mülteci ve göçmen ayrımını eskisi kadar kolay yapamayız. Çünkü zengin Batı, sadece savaştan kaçan mültecilerin değil, gelişmekte olan ülkelere kalkıp yaşam standartlarını yükseltmek üzere yola çıkan göçmenlerin de hedefi. Ancak göçmenlik hâlâ kağıt üzerinde de olsa şartlara bağlı. Bu yüzden Batı'nın kapısını çalan herkes mülteci olmaya bakıyor.

Birleşmiş Milletler'e sorarsak, dünyada mülteci statüsüne giren

60 milyon insan var. Collier bunun üzerine şu çarpıcı bilgiyi koyuyor: Yaşam standartlarını yükseltmek üzere harekete geçmiş veya her an harekete geçebilecek, ülke ve hatta kıta değiştirmeye hazır 700 milyon insan var. Yavaş da olsa gelişmekte olan bu ülkelerdeki insanlar, artık maddi imkânlarla ve teknolojik araç gereçlere sahip oldukları için insan kaçakçılarının da yardımlarıyla uzun ve tehlikeli yolculuklara çıkabiliyorlar. Hepsi değil tabii. Kaynaklara sahip olanları. Fırsatı yaratabilenleri. Geride kalanlar ise en eğitimsizler, en fakirler, kadınlar, çocuklar.

Batı'ya varanlarla geride kalanlara dair çok çarpıcı ve bir o kadar da üzücü bir bilgi vereyim: 2015 yılında İsveç'e mültecilik başvurusu yapan 160 bin kişinin yemesi, içmesi, barınması için ülkenin 2016 bütçesinde belirlediği

rakam 70 milyar kron. Bu meblağ, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin (UNHRC) tüm dünyadaki 60 milyon mülteciye yardım etmek için ayırdığı yıllık bütçesinin yaklaşık 2 katı. İyice anladınız değil mi? En az yarısı mülteci olmayan 160 bin “şanslı” kişi için İsveç'in ayırdığı bütçe, geride kalan 60 milyon mültecinin yemek, çadır, aşı olarak ihtiyaç duyduğu kaynakların iki katına tekabül ediyor. Batı Avrupa ülkesiyseniz, paranız varsa, mümkün olan en yüksek meblağı harcıyıp mümkün olan en fazla sayıda insanı ölümden kurtaracaksanız, ülkenize mülteci almak yapacağınız en iyi şey değil gibi görünüyor.

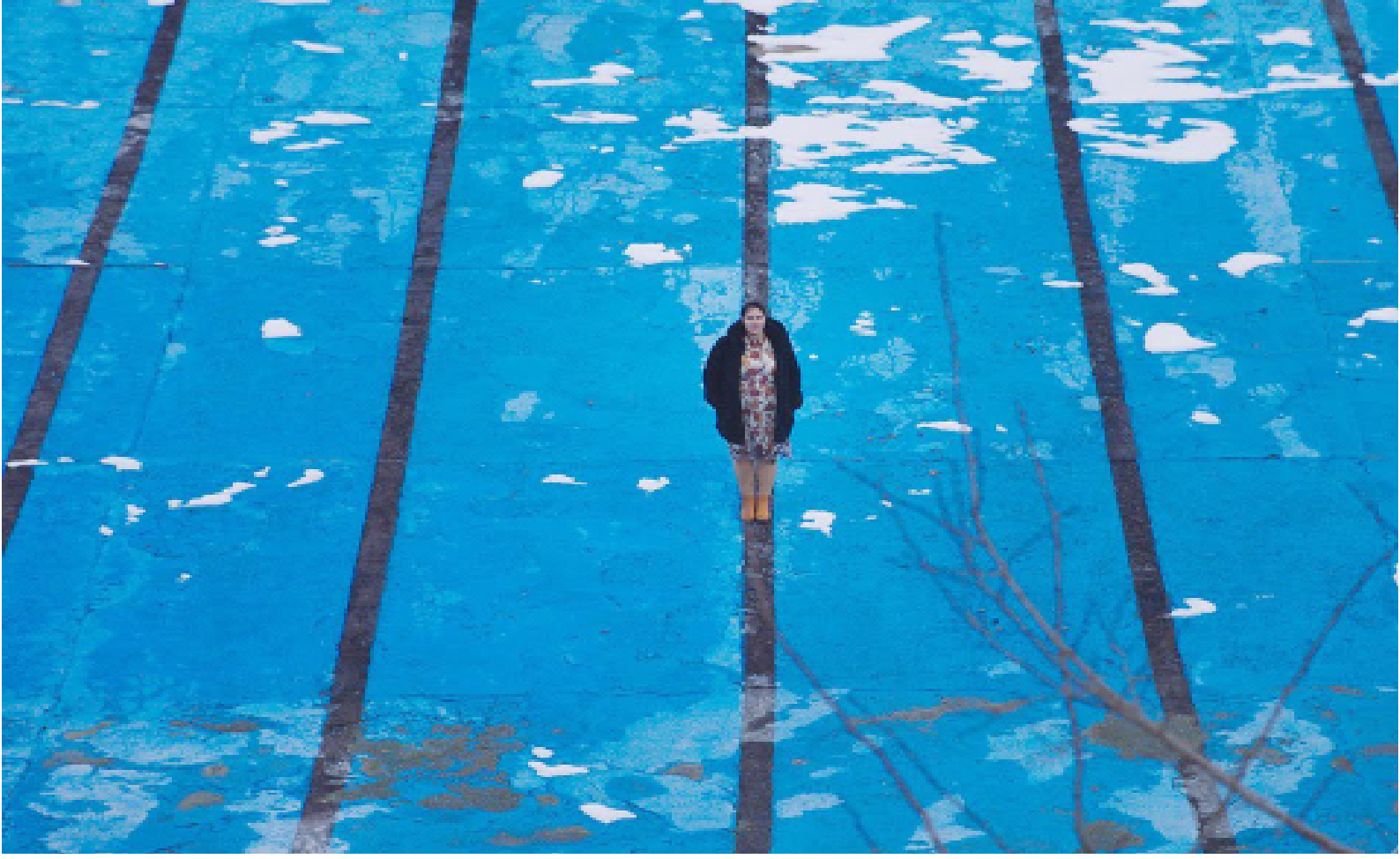
Çözümleri ideal olanda değil, kötünün iyisinde aramak daha gerçekçi olabilir, daha fazla can kurtarabilir. Avustralya modeli, gittikçe daha ciddi bir alternatif olarak Avrupa'nın aklına girmeye başlayacak. Emin olabilirsiniz.
(3)

Kaynaklar:

1. The man who made it OK to talk about immigration
<https://www.spectator.co.uk/2013/11/the-man-who-broke-the-silence/>
2. Book review: Exodus: Immigration and Multiculturalism in the 21st Century, By Paul Collier
<http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/book-review-exodus-immigration-and-multiculturalism-in-the-21st-century-by-paul-collier-8871734.html>
3. Avustralya, kaçak göçmenleri caydırmak için başlattığı yeni bir kampanya ile gündemde. <http://www.dw.com/tr/avustralya-kapılarını-kapatıyor/a-18000103>

* Enteresan bilgi: Finlandiya'da 2005 yılında yapılan bir araştırmaya göre erkekler arasında en yaygın ölüm sebebi alkol ile ilintili rahatsızlıklardı. Kalp ve damar hastalıklarından ölen Finlandiyalı erkeklerin oranı yüzde 16;6 iken alkol bağlantılı ölümler yüzde 17,7'yi buluyordu. Yine resmi istatistiklere göre 45-59 yaş arası erkeklerin yarıya yakınının ölüm sebebi alkoldür. Finlandiya'da kişi başına yılda 10,5 litre saf alkol tüketilir. Şarabı ve birayı bunun üzerine ekleyin. Evet... Anttii ve Perkki.

Kadının sınırları ve ayna: **Petrunya**

Türkçeye 'Onun Adı Petrunya' olarak çevrilen 'God Exists, Her name is Petrunya' ya da 'Tanrı vardır, adı Petrunya'dır' bu coğrafya için de bir ayna. Tanrıya, onun gerçekten bir cinsiyetinin olmasına ihtiyaç var mı bilinmez ama film çok aşına olduğumuz kavramlar üzerine gidiyor; Kadının sınırını ve sınıfını bilmesi...

CENNET SEPETCİ

Hikayenin kahramanı çarşafın altından çıkmak istemeyen, annesinin aleni olarak hiçbir şeyini beğenmediğini beyan ettiği, 32'sinde, 'şişman', bir iş bulabilmek için 'iyi' giyinip yaşını küçültmesi gereken işsiz bir tarihçi. Bir kadın, Petrunya.

Film böyle başlıyor. Kutsal bir günde. Petrunya teyzesinin ayarladığı, sonrasında tacize uğrayıp aşağılanacağı iş görüşmesine giderken elinde haçlar, kutsal kitaplar ve cübbeleriyle bir dini töreni yerine getiren papaz ve cemaati ile karşılaşılıyor. Geçip gidiyor. Her zamankinden daha ağır geri dönüyor olay mahalline.

Döndüğünde törenin kutsal haç çıkarma bölümüne geçilmiş. Papaz köprüden haçı dualar eşliğinde atacak ve herkes peşine düşecek haçın. Bulup çıkaransa bir yıl sonraki törene dek haçın sahibi olarak bolluk bereket ve iyi şansa sahip olacak.

- *Hey nehrin öteki tarafındaki kıza bak!*

- *Belki de İsa'dır*

Haç suya düşüyor, tüm kalabalık nehre dalıp çılgınlar gibi haçı arıyor. Petrunya nehrin öteki tarafından, taciz edildiği mülakat için giydiği çiçekli elbisesiyle o soğuk ocak gününde nehre atlıyor ve haçı bulup çıkarıyor.

Sonrası tam bir kıyamet. Petrunya kutsal haçın ilk kadın sahibi. Hikaye gerçek bir hikayeden uyarlama, yıl 2018, yer Makedonya.

KUTSAL HAÇ VE KADININ SINIRI

Erkeklerce linç edilip, saldırıya uğruyor. Lanetleniyor. Kutsal bir nesneye bir kadının sahip olması mümkün değil. Bu bir yerlerde yazılı olmasa da dini bir kural ve

kasabanın emniyet amiri de bunu kanun olarak alıp kızı ve kutsal haçı aramaya başlıyor tüm kasabada. Haçı bir kadına 'çaldıran' kızgın bir grup 'erkek' cinsiyete sahip gencin görüntüleri tüm TV'lerde. Toplum böylesi kutsal bir törenin bir kadın tarafından lekelenişini asla kabullenmiyor.

Sadece törenin gerçekleştiği o küçük kasabada da değil üstelik evde de aynı görüş hakim. Kasabanın küçük bir kopyası ev. Nihayetinde polis gelip alıyor kahramanımızı. Karakolda saatlerce bekletilirken çok basit bir sorunun dahi cevabı verilmiyor Petrunya'ya: "Tutuklu muyum?"

Bir kadının penceresinden erkeklerin dünyasını izliyoruz. Behçet Aysan'ın da dediği gibi;

"yok başka bir cehennem yaşıyorsunuz işte..."

Bir erkek dururken,
bir erkeğin yerine,
inanabiliyor musunuz bir kadın!

Böyle böyle geçiyor film, metrobüs, otobüs, taksi, okul, iş, toplantılar. Ünvanlar böyle böyle dağılıyor. Böyle böyle

dağılıyor pozisyonlar, masalar, işler, maaşlar.

Kadın diye bir varlık var ve bir de onun üzerinde her türlü hak ve hükme sahip, onun yapamayacağı milyonlarca şeyin sahibi ve üstü bir ırk. Erkek!.. Herkes sınıfını ve sınırını bilmeli.

ERKEĞİN DİNİ

Peder de orada. Savcı geliyor. Yazılı hiçbir kanun yok bir kadının haçı çıkaramayacağına dair ama hukuk sistemini de ayağa kaldıran bir skandal var ortada.

Hukukun, yargının, adaletin, bilimin, bir kez daha dini normların birkaç adım gerisinde el pençe divan duruşunu izliyoruz perdede. Soma katliamı sonrası sokaklarda gezinen cübbeli sarıklı 'din alimleri' canlanıyor gözümde...

Filmin giriş sahnesi bir dini tören. Erkeklerle... Erkeklerce...

Başından sonuna bu böyle. Hikayenin merkezindeki haç çıkarma töreni ise zirveye taşıyor her şeyi. Bir kadının böylesi bir dini törene katılması ve hatta bir kutsal nesneye sahip olması düşünülebilir şey değil onca erkeğin arasında. Hangisinde mümkün ki zaten erkekler dururken.

'Evlen, senin de bir yuvan olsun yavrum.'

Filmin ana göndermelerinden biri de bu. Evlilik ve Petrunya'nın (32) yaşının geçmişliği, evde kalmışlığı. Baskın bir anne karakteri de cabası. Bir de ben senin iyiliğini istiyorumlar. Öyle ya evlenip bir erkeğin kanatlarının altına girinceye kadar pek tabii bir yuva kurulamıyor hiçbir coğrafyada.

Parayı verenin hep düdüğü kendinine hak gördüğü coğrafyalar... Baştan sona ciddi bir psikolojik şiddetin hakim olduğu iş görüşmesi, konfeksiyonda paydos zilin çalıp atölyenin boşalmasıyla fiziksel tacize evriliyor. 'Sana nasıl yardımcı olabilirim bu çirkinlikle' diye de devam ediyor bu taciz. Filmin genelinde de hakim bu 'hal'.

‘Elalem ne der!’ Filmin ve tüm kadınların kilit cümlelerinden biri sanırım bu, anne karakterince dillendiriliyor. Genelde de zaten hep anne tarafından dillendirilmiyor mu? Hep kadın tarafından. Kadının kadına reva gördüğünü, kadının kendine reva gördüğünü, kadının toplumun o yazısız normlarını nasıl üzerine bir hırka gibi geçirdiğini, nasıl kendini bir takım kuralların sınırları içine hapsettiğini, kabullendiğini izliyoruz. Bu bir başkaldırı filmi değil, bir ayna.

YA TANRI KADINSA?

Bir gazeteci görüyoruz baştan sona. Bilinçsizce yapılmış bir hareketi (suya atlayıp haçı çıkarma) bir kadın hareketine dönüştürmek için paralıyor kendini. Bir çekimi şöyle kapatıyor muhabirimiz, bir süre önce telefonda kocasıyla kızını okuldan alma kavgası verdikten sonra;

“Peki ya tanrı kadınsa... 2018 Makedonya’sından bildiriyorum. Makedonya’ya sonsuz derler, belki de sonsuz bir Ortaçağ karanlığına gömülüp kaldığındandır.”

Bu bir başkaldırı filmi değil, bir ayna; neyin içinde olduğunu bir de dışarıdan görmek isteyenlere. Sınırları çizilmiş kadınlığın dışarıdan bir görünümü. Hikaye de hemen hepimizin hikayesi.

Sınır çizmeye karşı sınırı taşıma

Canan Kaftancıoğlu, yönetilenlerin hem iradesini hem haysiyetini hiçe sayan bir hot zot rejiminin karşısına dikilebilen tek ciddî tehdidin en kritik temsilcilerinden. Kaftancıoğlu'nun özelliklerini bu geri plan önünde hatırlayalım: Düşündüğü, hedeflediği belli, düşündüğünü niye düşündüğü açık, neyi niye yaptığı ortada, becerikli, akıllı, -ve, en sinir bozucu kusurlardan biri,- cesur bir kadın.

ÜMİT KIVANÇ

Canan Kaftancıoğlu'na münasip görülen uyduruk ve acımasızca ceza, intikam eylemi mi? Çoğu insan böyle düşünüyor. CHP İstanbul İl Başkanı'na kaç zaman önce

Canan Kaftancıoğlu'nin siyasî tavrı, CHP'lilik sınırlarını aşan solculuk. Bu onu zaten baştan olağan şüpheli kılıyor. Kaftancıoğlu, bir nevi "Yenikapı" uzlaşısıyla kurulabilecek Saray muhalefeti düzeninde rol verebilecekleri oyuncularından değil.

söylediği sözlerden ötürü birkaç yıl içeride yatmasını "sağlayacak" miktarda ceza verilmesini, İstanbul belediye seçimlerinde partisini başarılı kılmasının muktedirlerce belirlenen bedeli olarak görüyorlar. Bir aşamada şu ya da bu vaat veya mevki-makam ihsanıyla satın alınabilir görünmeysi, devletin meşhur koridor ve dehlizlerinde gezdirmeye başlayıp önüne dosya koymayla ilerleyen mâhut siyasetçi öğütme mekanizmasında halledilebileceğe benzemeyisi, Kaftancıoğlu'nu ezmeye muktedirleri daha büyük şevkle sevk eden

özellikler olarak ortaya sürülüyor. Sözkonusu eğilmez bükülmez görünüşe -ki, muktedirler ve yerleşik siyaset dairesi dışında buna şahsiyet diyoruz- kadın kimliğiyle sahip oluşunun ilave kışkırtıcılığı da onu ezmeyi daha acil hedef haline getiriyor. Ve iş burada bitmiyor.

Canan Kaftancıoğlu'nin siyasî tavrı, CHP'lilik sınırlarını aşan solculuk. Bu onu zaten baştan olağan şüpheli kılıyor. Kaftancıoğlu, bir nevi "Yenikapı" uzlaşısıyla kurulabilecek Saray muhalefeti düzeninde rol verebilecekleri oyuncularından değil.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, Kaftancıoğlu, bugünün iktidar koalisyonunu oluşturan ezcümle muktedir güçlerin başlıca tehlike gördüğü filizlenmenin temsilcilerinden. O filizlenme ki, yüzde on üç (altı milyon) oyla seksen milletvekilini Meclis'e gönderdiğinde çare Meclis'in kişiliğini ezmede bulundu. Fiilen darbe rejimine geçildi, seçmen iradesi tanınmadı, şehirler kasabalar cehennem

çevrildi, mahalleler semtler yakılıp yıkıldı, yüzlerce insan öldürüldü, binlerce insan evinden barkından yoksun kaldı, göçtü, sığındı, başka binlercesi hapse atıldı, işten atıldı, eziyet gördü, türlü hakkı kısıtlandı, hukuk ilga, demokrasinin asgarî gerekleri imha edildi. Neden? Çünkü memleketin batısında sahici demokrasi ve adalet hareketine benzer bir eğilim cisimleşmeye başladı ve hedefleri Kürtlerin adalet ve demokrasi talepleriyle yanyana geldi.

Bu, Türkiye Cumhuriyeti'ni demokratikleştirebilecek, adalet kavramının devlet düzeninin ekseninde yerleşmesini, toplumsal yaşama da yön vermesini sağlayabilecek, devlet-toplum ilişkisinin “güvenlik” takıntısı etrafında değil özgürlükler ve insan haysiyeti çevresinde şekillendirilmesine elverecek yegâne imkân ve etken. Güvenlik takıntısını meşru iktidar zemini olarak dayatmaksa, birilerinin muktedir kalma yolu ve garantisi. Şimdi, kitlesel siyasî desteği doğal sınırına çekilen, üstelik dizginsiz hükümdar olabilme uğruna kendini yüzde ellinin fazlasına mahkûm ve muhtaç kılmış siyasî önder ile ikbal çevresinin bekâsı da aynı yolda seyre devam edilmesine bağlı. Bu yüzden, yönetilenlerin haklarını ve yönetenleri denetleyebilme kapasitesini genişletebilecek her türlü gelişme ihtimali, artık birileri için ölümcül tehdit.

Yani Canan Kaftancıoğlu, yönetilenlerin hem iradesini hem haysiyetini hiçe sayan bir hot zot rejiminin karşısına dikilebilen tek ciddî tehdidin en kritik temsilcilerinden. Kaftancıoğlu'nun özelliklerini bu geri plan önünde hatırlayalım: Düşündüğü, hedeflediği belli, düşündüğünü niye düşündüğü açık, neyi niye yaptığı ortada, becerikli, akıllı, -ve, en sinir bozucu kusurlardan biri,- cesur bir kadın. “Terörist”likle falan suçladığında gülüp geçebilir, takmaz.

İşkence için hücrelerinden alınıp “yukarı” götürülen kurban gibi, artık ortalıkta görünmeyen hukukun da, ezilip parçalanıp atıldığı yerden getirilerek bir kere daha çiğ-

nenmesi ve bu yolla üretilen çerin çöpün bu defa Kaftancıoğlu'nun üstüne boca edilişi, nâçizâne görüşüm, belediye seçiminde iktidar koalisyonunun uğradığı hezimetin intikamı olmanın ötesinde anlama sahip.

CHP'nin yerleşik rejim dayanağı işlevinin değişmesi ve -mazallah- dönüşmesi "tehdidi", birileri için, "Reis" in dizginsiz yeni otokrasi liderliğinin gerektirdiği kitlesel desteği yitiriyor oluşundan çok ötelere uzanan, yapısal tehlikeye işaret ediyor.

Anlamın yanısıra eylemin işlevi de olsun istendi şüphesiz, ama olamayacak. Artık böyle şeylerin beklenen ürkütme-korkutma ve sindirme işlevi olamayacak. Bozdoğan Kemeri üzerine tanklar dizip belediye binasını yerle bir edemezsiniz. Yargı işlevini ya da eskiden yargı işlevi sayılan şeyi siyasî baskı aracı olarak kullanmak, doğrudan hedef alınan siyasî özneleri genellikle yolundan çeviremiyor.

Yine de, şu dönmüş rüzgâra rağmen, Canan Kaftancıoğlu gibi siyasetçilerin partilerini sahici siyasî parti yapma çabaları içeriden engellenabilir. Cumhuriyet gelenekleri CHP'nin sağa sola, yani sağa değilse de sola, fazla kıpırdamasına set çekebilir. Bu, mevcut iktidar koalisyonunun, kendi cephesindeki desteği yetersiz bakiye vermesine rağmen başta kalmasını sağlayabilir. HDP'de temsil edilen potansiyelin katılımı olmaksızın CHP'nin rejimde herhangi bir dönüşüm yaratamayacağı sanırım bizzat CHP çekirdeğinde bile aksi iddia edilemeyecek vakıa. Yalnız hangi durumda faşistlik hangi durumda demokratlık yapacağı, kendini ne zaman güvenlik devletinin toplum içindeki unsuru, ne zaman halkın bir kısmının sözcüsü göreceği bilinmeyen İYİP ve kitlesel gücü -en azından şimdilik- sınırlı Saadet Partisi ile güçbirliği buna yetmez. Ancak bizzat CHP, rejimde dönüşüm ihtiyacını hissetmez hale gelebilir; pekâlâ gelebilir. Buna hiç ihtimal vermemek onca yıllık tecrübeyi inkâr etmek olur.

CHP'nin yerleşik rejim dayanağı işlevinin değişmesi ve -mazallah-dönüşmesi "tehdidi", birileri için, "Reis" in dizginsiz yeni otokrasi liderliğinin gerektirdiği kitlesel desteği yitiriyor oluşundan çok ötelere uzanan, yapısal tehlikeye işaret ediyor. Birilerinin Kaftancıoğlu'nu bu yüzden, henüz seçim tekrarıyla gelen hezimetten önce gözüne kestirdiği anlaşılıyor.

Burada, sınır çizme ehliyetine dair bir yetki kapışması cereyan ediyor. Türkiye'de tahammül edilecek özgürlüklerin toplam kapasitesine, tahammülün asla sözkonusu olmayacağı mayınlı alanlara, siyasetin uzanabileceği-uzanamayacağı sahalara ilişkin yetki kapışmasında elbette belirleyici soru Kürtlerin kimliğine, diline, kendilerini ifade etmelerine nereye kadar meydan verileceği.

Gerçi rejimin bekçilerinin bir süredir gözlediğimiz eylemleri sanki daha çok can havliyle, ötesi berisi düşünülmezsizin, telaş yüzünden paniklenerek, bütünüyle isabetsizce ya da başka türlü bilinmediğinden öyle yapıyor. Yarını kurmaya değil günü kurtarmaya yönelik savunmacı hamlelere topluca "politika" adı verilebilir mi, bundan da fazlasıyla şüpheliyim.

Canan Kaftancıoğlu'na karşı yargı kisvesi altında kalkışılan bastırmada böyle bir gelişgü-

zelliğin payı elbette olabilir, ancak sanırım burada daha çok hedef gözeterek atış yapıldığına tanık oluyoruz. Zira onu safdışı etmeye yönelik bu hamle, açık ki, Selahattin Demirtaş başta, birçok mâkûl ve etkili Kürt siyasetçisini saha dışında tutma hezeyanıyla aynı duygu dünyasına ait.

Burada, sınır çizme ehliyetine dair bir yetki kapışması cereyan ediyor. Türkiye'de tahammül edilecek özgürlüklerin toplam kapasitesine, tahammülün asla sözkonusu olmayacağı mayınlı alanlara, siyasetin uzanabileceği-uzanamayacağı sahalara ilişkin yetki kapışmasında elbette belirleyici soru Kürtlerin kimliğine, diline, kendilerini ifade etmelerine nereye kadar meydan verileceği. Kürtlerin

inisiyatifine çekilmiş geleneksel sınırı -tıpkı Süleyman Şah Türbesi gibi- Kürtlerle beraber başka yere taşıma ihtimali karşısında, tıpkı eskisi gibi kendini devletin sahibi sayan birilerinin kapıldığı telaş ve paniğin hepimizi mahva sürükleyen tesirlerini yaşıyoruz.

Canan Kaftancıoğlu'nu neden ötürü tehlikeli görüyorlarsa, sahip çıkılacağı, savunulacağı yer orasıdır. Böyle bir şeye siyaset deniyor.

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın öncelikli siyasî hedefi, şüphesiz, bulunduğu mevkiyi korumak ve mümkünse yetkilerini genişletmek. Bunun için, memlekette sahiden değer verilen ve pek vazgeçilir gözükmeyen tek demokratik hak olan seçime dahi müdahale edildi, seçim mekanizmasının güvenilirliği, itibarı müthiş zedelendi. Ancak atılan birçok adım veya bir şeylerin önüne alelacele itiliveren bir sürü taş, tek-adam iktidarına desteği artırdığı

söylenecek şeyler değil. Aksine, tek-adamın Beylikdüzü belediye başkanından kendine rakip cumhurbaşkanı adayı yaratmasında olduğu ve muhtemelen Canan Kaftancıoğlu'ndan, berikinin eksik bırakacağını tamamlayabilecek yeni siyasî lider çıkarmada olacağı üzere, siyasetçi aklıyla yapılması mâkûl görülemeyecek hamleler izliyoruz. Terazisi bozulmuş, pusulası şaşmış, yolunun ötesi görülmez olmuş, tutarsız ve isabetsiz siyasetçi davranışı şüphesiz var. Ama bunun dışında, öyle görünüyor ki, siyasetçiyi önüne katmış sürükleyen bir akıntı da söz konusu. Acaba, devlet içinden Fethullahçıların tasfiyesi, dış çekerken damağı dağıtma gibi bir hale mi dönüştü? Akıntı sandığımız da boşalan kanın meydana getirdiği kızıl nehir midir? Akarsuların kırmızı akmasına alışmış toplumuz; neden olmasın?

Canan Kaftancıoğlu'nu neden ötürü tehlikeli görüyorlarsa, sahip çıkılacağı, savunulacağı yer orasıdır. Böyle bir şeye siyaset deniyor.

Zorla ve toplu sınır dışı uygulamasının akıl dışılığı

Zorla ve toplu sınır dışı, her bakımdan ama her bakımdan akıl dışı. Ne göçmenler bu yolla ortadan kaybolur, ne toplumsal huzur ve barış sağlanır ne de gündelik göçmen olan-olmayanlar arasındaki problemler çözülür. En fazla, birkaç ay için göçmen karşıtlarının gönlü okşanır; sonrasında gerilim dalgası yükselir, yarılmalar derinleşir...

LÜLÜFER KÖRÜKMEZ

Baştan uyarayım: Bu yazı göçmenlerin sınır dışı edilmesinin göçmenler ve göçmen olmayanlar için ne anlama geldiğini dert ediniyor. Ne zamandır göçmenlerle dayanışan; yabancılar için de hukuki haklar olduğunu hatırlatan herkese, küfürler arasında

İstanbul Valiliği'nden yapılan açıklamada, kayıtsız olan ya da suça karışmış göçmenlerin sınır dışı edildiği belirtiliyor; bir de basından öğrendiğimize göre, yolda yapılan tesadüfi kimlik kontrollerinden sonra "gönüllü olarak" geri dönmeyi isteyenlerin gönderildiği yazıyor.

söylendiği gibi "duyar kasan" bir başka yazı diyerek hemen şimdi bunu okumayı bırakabilirsiniz. Yapacak bir şey yok. Yine de bir ihtimal olan bitenin ne anlama geldiğini merak ediyorsunuzdur. Bu nedenle bu kısa yazıda zorla ve toplu sınır dışı uygulamasının sadece göçmenler değil ama göçmen olmayanların hayatlarını da doğrudan ilgilendirdiğini anlatacağım.

Türkiye'de dört milyona yakın Suriyeli yaşıyor. Süleyman Soy-

lu'nun açıklamasına göre şimdiye kadar yaklaşık kırk üç bin kişi sınır dışı edildi ve yıl sonuna kadar hedeflenen "sınır dışı sayısı" seksen bin. Geçen haftadan bu yana, insan hakları ve göç alanında çalışan kurumlar, ağlar, aktivistler, zorla ve toplu sınır dışı uygulamasının, ulusal ve uluslararası hukukun hangi maddelerini ihlal ettiğinin altını çizen açıklamalar yaptılar. Diğer yandan ise pek çok kişi sınır dışı edilenlerin sayısını yeterli bulmuyor. Peki, ama yollarda yapılan kimlik kontrolleri, manava gitmiş kişilerin otobüslere doldurulması, apar topar savaşın bitmediği bir ülkeye geri gönderilmeleri ne anlama geliyor? Ya da şöyle soralım: Sayıları dört milyona yaklaşan Suriyelilerden seksen binini sınır dışı etmek aslında neyi hedefliyor?

İstanbul Valiliği'nden yapılan açıklamada, kayıtsız olan ya da suça karışmış göçmenlerin sınır dışı edildiği belirtiliyor; bir de basından öğrendiğimize göre, yolda yapılan

tesadüfi kimlik kontrollerinden sonra “gönüllü olarak” geri dönmeyi isteyenlerin gönderildiği yazıyor. Kayıtlı olduğu il dışında yaşadıkları tespit edilenler ise kayıtlı

Sınır dışı edilebilirlik sadece hukuki statüyle bağlı değildir. Hukuksuzluk ve ‘zor’un mevcut olduğu durumlar için de tercüme edilebilir. Suriyelilerle ilgili birçok haberde de, gönüllü geri dönüş belgelerinin zorla imzalatıldığı ya da geçerli belge/izinleri olanların da sınır dışı edildiğini okuyoruz. Dolayısıyla, sınır dışı edilebilirlik, hukuki statünün koruyucu olmadığı durumu da genişletilebilir.

oldukları illere gönderiliyor. Çok makul geliyor kulağa; kanunlar var, uymayanlar ilgili hükümlere tabi tutuluyor. İşte hukukun varlığı ve tam kapasite uygulanması! Peki, göçmenler neden hukuka uygun davranmamışlar? Uysalardı başlarına hiç böyle şeyler gelmezdi değil mi? Bir tuhafılık var bu meselede. Bu tuhaflığın cevabını aslında herkes biliyor: Göçmenlerin kötü yaşam koşulları, geçim zorlukları, ayrımcılık, sömürü, çaresizlik gibi herkesin her gün şahit olduğu, bizatihi aktörü olduğu ya da yararlanıcısı olduğu meseleler. Düşük ücretle çalıştırma, derme

çatma yerleri kiralama, ücretini vermeme, sokakta sırtını dönme ya da açıktan küfretme, saldırma... Hepsini açıkça biliyoruz. Tanıyoruz.

SINIR DIŞI UYGULAMASININ GÖÇMENLER İÇİN ANLAMI

Önce “sınır dışı edilebilirlik” nedir oradan başlayalım. Sınır dışı edilebilirlik, sınır dışı edilmek değildir; sınır dışı edilme ihtimalidir. Amerikalı sosyal bilimci Nicholas DeGenova sınır dışı edilebilirliğin, bütün göçmenlerin sınır dışı edileceği hedefini taşımadığını ama göçmenlere sınır dışı edilebileceklerinin farkında olmalarını sağladığını söyler. Tarihsel olarak düzensiz göçmenlerin her

an yaşadıkları ülkenin dışına zorla atılabilme riskinin altını çizer. Ancak sınır dışı edilebilirlik sadece hukuki statüyle bağlı değildir. Hukuksuzluk ve ‘zor’un mevcut

Muhtemel ki bundan sonra bu sömürü daha da derinleşecektir. Kaygılı, korkmuş ve hukuki koruma bakımından kırılganlaştırılmış grubun, DeGenova’nın da hatırlattığı gibi emek sömürüsüne ses çıkarma kapasiteleri azalır. Böyle zamanlarda, göçmenlerin korunmasız olduğunu sadece göçmenler değil, göçmen olmayanlar da anlar.

olduğu durumlar için de tercüme edilebilir. Suriyelilerle ilgili birçok haberde de, gönüllü geri dönüş belgelerinin zorla imzalandığı ya da geçerli belge/izinleri olanların da sınır dışı edildiğini okuyoruz. Dolayısıyla, sınır dışı edilebilirlik, hukuki statünün koruyucu olmadığı durumu da genişletilebilir.

Dört milyona yakın insan içinden seksen binin sınır dışı edilmesinin göçmenler için anlamı, sınır dışı edilebilir olduklarını hatırlatmaktır. Hukukun korumadığı yerde doğal olarak kaygı artar. Öte yandan, özellikle son bir senede Türkiye’de Suriyeli

karşıtlığı ve öfkesi zaten linç boyutuna ulaşmıştı; toplu ve zorla sınır dışı etme, göçmenlerin suçlu olarak damgalanması anlamına gelecektir ve korunmasız, endişeli ve “suçlu” durumuna getirilen göçmenler, daha fazla taciz, sömürü ve şiddete maruz kalacaktır. Bu durum, hem sömürüyü, hem de içe kapanma ve toplumsal kopuşları artıracaktır. Açıklamaya çalışalım.

Halihazırda göçmenlerin piyasa ücret rayicinin altında ve güvencesiz çalıştırıldıklarını, birçok durumda da ücretlerini alamadıklarını biliyoruz. Muhtemel ki bundan sonra bu sömürü daha da derinleşecektir. Kaygılı, korkmuş ve hukuki koruma bakımından kırılganlaştırılmış grubun, DeGenova’nın da hatırlattığı gibi emek sömürüsüne ses çıkarma kapasiteleri azalır. Böyle zamanlarda, göçmenlerin korunmasız olduğunu sadece göçmenler

değil, göçmen olmayanlar da anlar. Tam da bu nedenle, bugün Suriyelileri sınır dışı etme dalgasının sebebi

iç veya dış siyasi hesaplar olsa da, iş gücü piyasasındaki

Gerekli izinleri olmayan, suça bulaşmış vb. diye kendimizi kandırabiliriz, ancak böyle olmadığını biliyoruz. Sınır dışı edilenler dışında kalıp, Türkiye’de yaşamaya devam edecek kişiler, bunu hep hatırlayacaklar...Hafızanın nerelerde nasıl sonuçlarla karşımıza çıkacağını ise kestiremeyiz. Ne göçmenler ne göçmen olmayanlar için.

etkisi sömürünün derinleşmesi olacaktır. Buna ek olarak “işimizi elimizden aldılar” söylemiyle kendini gösteren, göçmenler ve göçmen olmayanlar arasındaki gerilimin artması da kuvvetle muhtemeldir.

Öte yandan, fiziki, sosyal, ekonomik ve hukuki olarak, en hafif ifadeyle kırılğanlaştırılmış olan göçmenlerin içe kapanması kaçınılmazdır. İnsanlar korktukları yerde, bildikleri adacıklara sığınır, kendine kapalı bir dünya kurar. Bu, toplumsal barış ve huzur için pek de iyi bir tablo değil sanırım.

SINIR DIŞI UYGULAMASININ GÖÇMEN OLMAYANLAR İÇİN ANLAMI

Hafıza tuhaf şey. Türkiye toplumu için hafıza problemi olduğu devamlı söylenir. Bir anlamıyla da doğrudur. Birbirine benzer olaylar tekrarlanıp durur ama bir türlü bunların bağlantısı kurulmaz. En iyi ihtimalle, “...ama o başka bu başka” denilir. Ancak, hafıza durduğu yerde durmaz. En olmadık zamanda kafasını uzatır. Türkiye’nin zorla yerinden etme tarihi de bolca örnekle dolu. Henüz yüzleşmenin, hesaplaşmanın gerçekleşmediği birçok örnek. Suriyelilerin zorla ve toplu sınır dışı edilmesi tam da bunlara bir ek daha yapıyor. Gerekli izinleri olmayan, suça bulaşmış vb. diye kendimizi kandırabiliriz, ancak böyle olmadığını biliyoruz. Sınır dışı edilenler dışında kalıp, Türkiye’de yaşamaya devam edecek kişiler,

Duyar kasmak, sorumluluk almamak, hakları ve hukuku opsiyonel ya da yok saymak, sadece gözüne takılan görüntülere, örneğin Alan Kurdi bebeğe, ah vah etmek, ardından hemen unutmaktır.

bunu hep hatırlayacaklar. Dahası, tüm Suriyeliler sınır dışı edilse ve Türkiye'de geriye sadece seksen bin kişi

kalsa da, bu hafıza hep orada duracak. Hafızanın nerelerde nasıl sonuçlarla karşımıza çıkacağını ise kestiremeyiz. Ne göçmenler ne göçmen olmayanlar için. Nefret söylemini üretenler, düşmanlığı körükleyenler, linç failleri için de aynı şey geçerli.. Bildiğimiz tek şey, önceki örneklere bakarak, karşımıza çıkacakların huzur ve barışla çok ilgili olmayacağı.

Özetle, zorla ve toplu sınır dışı, her bakımdan ama her bakımdan akıl dışı.

Ne göçmenler bu yolla ortadan kaybolur, ne toplumsal huzur ve barış sağlanır ne de gündelik göçmen olan-olmayanlar arasındaki problemler çözülür. En fazla, birkaç ay için göçmen karşıtlarının gönlü okşanır; sonrasında gerilim dalgası yükselir, yarılmalar derinleşir...

SÖYLEMEDEN EDEMEYECEĞİM: DUYAR KASMAK

Son olarak, hukuku ve hakları hatırlatmak, ihlal edildiği durumlar için uyarıda bulunmak, duyar kasmak, değildir. Duyar kasmak, sorumluluk almamak, hakları ve hukuku opsiyonel ya da yok saymak, sadece gözüne takılan görüntülere, örneğin Alan Kurdi bebeğe, ah vah etmek, ardından hemen unutmaktır.

LGBTİ ilticacılar: Yeni bir Cenevre Konvansiyonu gerekiyor

Son yirmi yılda AB ülkeleri ve İsviçre’de birçok birey cinsel yönelimlerinden kaynaklı mağdur oldukları baskılar sonucu mülteci statüsü elde ettiler. İlticacıların başvuruları homoseksüel veya transeksüel yönelimlerinden dolayı vatandaşı oldukları ülke makamlarınca ayırimcılığa maruz kalmaları veya bundan dolayı devlet tarafından kendilerine güvence sağlanamamış olması şartına dayandırılıyor.

İHSAN KURT

Son yıllarda Avrupa Birliği ülkeleri ve İsviçre yeni ilticacı gruplarını kabul etme zorunluluğuyla karşı karşıya. Yeni bir mağdur azınlık olarak adlandırabileceğimiz bu bireylerin iltica işleminin kabulü, karar mevzuatı ve korunması karşısında yasalar yetersiz ve oldukça katı. LGBTİ bireyler iltica yasaları karşısında ayrımcılığa maruz kalıyorlar. Yasalar, cinsel yönelim ve kimliklerinden dolayı bu bireylerin özel yetersizlik ve mağduriyet durumlarını dikkate almıyorlar. 28 Temmuz 1951’de, İkinci Dünya savaşı sonrası imzalanan Cenevre Konvansiyonu’nun artık reform gerektirdiği uluslararası hukuk mercilerinde de artık tartışma konusu. O dönem, özellikle Yahudi sığınmacılar ve sınırların yeniden dizayn edildiği eski Doğu Bloku ülkelerinden Batı Avrupa ve Amerika’da korunma arayan ilticacıların statüsünü belirlemek için imzalanan bu uluslararası konvansiyon bugün artık ihtiyaçlara yanıt vermiyor.

DEVLETLERİN KATI POLİTİKASI

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra milyonlarca göçmen, Nazi işgalinden kurtarılmış Batı Avrupa ülkelerine gelerek sığınma talebinde bulunuyorlar. Bu göç dalgalarını, ulus devlet sınırları içerisinde sevk ve idare etmek, amacıyla yasal düzenlemeler yapma ihtiyacı doğuyor. Bu amaçla Birleşmiş Milletler üyesi devletler Cenevre’de toplanarak, “insan haklarına saygı çerçevesinde, göç hareketlerini idare etmek amacıyla” bir konvansiyon imzalıyorlar. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nden esinlenen bu uluslararası şartnamede, ilk kez “mülteci” (réfugié) kavramının tanımı yapılıyor.

Konvansiyonun imzalandığı tarihsel ve siyasal koşullarda savaş ve azınlıkların korunması gibi önemli etkenler esas olarak ele alınırken, ekoloji ve cinsel yönelim veya “kadınlara özgü özel mağduriyet” (zorla evlilik, kadın sünnetleri, vs.) gibi mağduriyetler metne konulmuyor. İsveç hariç, hiçbir devlet, cinsel yönelimlerden kaynaklı baskı,

ayırıcılık ve bunların sonuçlarından kaynaklı mağduriyetlerin iltica gerekçesi sayılmasını önermiyor. İsveç'in marjinal kabul edilen bu talebi de metne konulmuyor.

İlticacıların (sığınma talebinde bulunan kişi) başvuruları homoseksüel veya transeksüel yönelimlerinden dolayı vatandaşı oldukları ülke makamlarınca ayırıcılığa maruz kalmaları veya bundan dolayı devlet tarafından kendilerine güvence sağlanamamış olması şartına dayandırılıyor.

Homoseksüellikten kaynaklı baskı ve mağduriyetin iltica prosedüründe yer alması, 1970'li yıllarda başta ABD olmak üzere, Batı Avrupa ülkelerinde feminist teorilerin gelişmesi ve akabinde 1980'lerden itibaren, homoseksüel hareketlerin örgütlenmesi ve eylemleri sonrası dikkate alınmaya başlanıyor. Yine bu yıllarda gelişen SIDA ile mücadele sosyal ve tıbbi hareketlerin de etkisi toplumsal bilinçlenmeye katkı sunuyor. Ancak bu toplumsal mücadele ve bilinçlenmeden

sonra, 1990'lı yıllardan itibaren homoseksüel bireyler cesaret bulup kimliklerini talep etmeye, maruz kaldıkları baskıları teşhir etmeye başladılar. Bunun akabinde de Batı ülkelerine ilticalar başladı.

İSPAT SORUNU

Son yirmi yılda AB ülkeleri ve İsviçre'de birçok birey cinsel yönelimlerinden kaynaklı mağdur oldukları baskılar sonucu mülteci statüsü (sığınma talebi kabul edilmiş kişi) elde ettiler. İlticacıların (sığınma talebinde bulunan kişi) başvuruları homoseksüel veya transeksüel yönelimlerinden dolayı vatandaşı oldukları ülke makamlarınca ayırıcılığa maruz kalmaları veya bundan dolayı devlet tarafından kendilerine güvence sağlanamamış olması şartına dayandırılıyor. Mülteci statüsü alanlar tıpkı İsviçre'de 1998'te, kadınların özel mağduriyetlerinden kaynaklı olarak yürürlüğe giren, "farklı durumdaki sosyal grup" yasasından yararlanıyorlar. Böylece Cenevre

Konvansiyonu'na daha sonra eklenen, “zorla evlilik veya kadın sünneti mağduru” gerekçesinden yararlanıyorlar.

STÖ'ler, gelenekler, kurumsal ve toplumsal baskılar ve homofobiye maruz kalmaktan dolayı da bu bireylerin ayrıca bir takım travmalar taşıdıklarını, özgüvenlerinin kırıldığını, bazı kişilerin utanç duyguları taşımaya itildiklerini raporlarında vurguluyorlar.

Ancak uygulamada önemli sorunlar yaşanıyor. Sığınma talebinde bulunan LGBTİ bireylerin öncelikle, normal iltica başvurularında olduğu gibi, mağduriyetlerini belgelendirmeleri gerekiyor. Oysa birçok ülkede, “sapkınlık” olarak değerlendirilen homoseksüellik, yasa dışı kabul edildiği gibi bireyler ölüm dahil, birçok katı cezaya çarptırılabilir. Diğer taraftan, bu ülkelerden İsviçre, Fransa, Almanya gibi yoğun ilticacı alan devletler nezdinde

“güvenli ülke” olarak kabul edilmeleri ve sığınma talebi kabul edilmeyen kişiler buralara iade edilebiliyor. Bu yüzden “farklı durumdaki sosyal grup” kriterinin uygulanmasında da ciddi sorunlar yaşanıyor. Ayrımcılığa yol açan bir diğer etken iltica prosedüründe LGBTİ birey olduğunu ve bundan kaynaklı olarak kendi ülkesinde baskı, şiddet ve ayrımcılığa maruz kaldığını ispat etmek. Gerek gelen ülkedeki yasaların anti demokratik ve baskıcı olması, gerekse homoseksüelliğin bazı ülkelerde suç sayılmasından dolayı ispat için gerekli belgelerin sağlanmasının zorluğuna dikkat çeken, Uluslararası Af Örgütü gibi sivil toplum örgütleri (STÖ), LGBTİ olmaktan kaynaklı özel mağduriyet ve toplum karşısındaki kırılganlık dikkate alınarak iltica yasalarının yumuşatılması gerektiğini savunuyorlar. STÖ'ler, gelenekler, kurumsal ve toplumsal baskılar ve homofobiye maruz kalmaktan dolayı da bu bireylerin ayrıca bir takım travmalar taşıdıklarını, özgüvenlerinin kırıldığını, bazı kişilerin utanç duyguları taşımaya itildiklerini raporlarında vurguluyorlar. İnsan hakları kurumları, devletlerin, ayrıca toplumda bu bireylerin iltica etmek üzere ülkelerinden ayrılmaya karar verdikleri

andan itibaren, aylarca sürebilen zorunlu yolculuklar boyunca cinsel şiddete maruz kaldıkları ve bundan dolayı da bazılarının cinsel yollarla bulaşıcı hastalıkları taşıyabileceklerinin de dikkate alınması gerektiğini belirtiyorlar.

Homoseksüelliğin ispatı önemli bir sorun olarak prosedürde zorluklara yol açsa da, toplumsal duyarlılık demokratik ülkelerin iç siyaseti ve hukukuna da yansıyor.

Bütün bunların yanı sıra, LGBTİ ilticacının homoseksüel olduğunu ve bundan dolayı da baskıya maruz kaldığını ispatlaması gerekiyor. Homoseksüelliğin suç sayılarak cezalandırıldığı, İran, Afganistan, Tanzanya, Bosna Hersek Cumhuriyeti vs gibi birçok ülkeden gelenlerin bunu ispatlamaları ise imkansız derecede zor. Bu yüzden de BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yönetmelikleri çok kez ihlal edilerek, LGBTİ bireylerin

başvuruları büyük çoğunlukla reddediliyor veya başvurular ciddiye alınmayarak işleme konulmuyor. Bununla beraber, gerek bu alanda çalışan resmi uzmanlar tarafından soruşturmaların hazırlanması gerekse elde edilen raporların yargıçlar tarafından karar aşamasında değerlendirilmesi birçok zorluk taşıyor. Örneğin, raporu hazırlayan uzmanlar veya karar verici hakimler cinsel uygulamaların şekli gibi mahrem sorular sormakta zorlanıyorlar...

Fakat bir yandan toplumsal bilinç ve duyarlılığın gelişmesiyle birlikte LGBTİ bireylerin cinsel yönelimlerinden kaynaklı mağduriyetleri konusunda iltica alan Batı ülkelerinde, bu gerçeklik artık kabul görüyor. Homoseksüelliğin ispatı önemli bir sorun olarak prosedürde zorluklara yol açsa da, toplumsal duyarlılık demokratik ülkelerin iç siyaseti ve hukukuna da yansıyor. Ancak, Batı demokrasilerinin uluslararası insan hakları hukuku ve BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni tam olarak uygulamaları konusunda henüz ciddi eksiklikler ve bundan kaynaklı mağduriyetler yaşanmaya devam ediyor.

80 kuruş

Suriyeli Ala Hennes'un "misafir" olarak kaldığı Türkiye'de bir çuval un taşımalarının karşılığı 80 kuruştur. Bu değer, baştan sona engellenemez bir şekilde onun yaşamına nüfuz etmiş, kırılğan ve tesadüfi varlığını zorunlu kılmıştır.

NEVİN FERHAT-KEMAL BAŞ

“Coğrafya kaderdir” sözü üzerine defalarca yazıldı. Başa gelen ve sıradanlığa dönüşmüş suçların yarattığı tahribat bu sözle dillendirilmiştir. Aynı şekilde bir ulusa ait olmak bakımından kişinin yaşadığı güçlükler ve acılar yine bu

Dünyanın bu resmedilişinde, Tanrının kutsal bakışı altında bir toz zerresi olarak görünen Ala Henuş, doğumdan ölüme yazılmış kaderine göre Suriye’de doğmuş, Antalya Kepez’de un çuvalı taşırken 2019’un Ağustos ayında 23 yaşında ölmüştür.

sözle taçlandırılmıştır. Bu söz ağızdan her çıktığında duygular da kader sözcüğünde birikir. Bu bir yanıyla değiştiremeyeceğimiz, başa gelenlerin toplamıdır. Başa gelme burada kaderin gerçekleşmesi adına kişinin yaptıklarını, kendi kaderine düşmeyi ve yakalanmayı imlemektedir. Yani kişi tam da kendi kaderini ya da ona biçilen kaderi yaşamakta ve gerçekleştirilmektedir. Öyleyse tam da bu noktada sorulması gereken soru coğrafyanın bu kaderi nasıl ürettiğidir?

Coğrafyacı, Tanrının kutsal bakışını kullanarak dünyanın temsilini haritaya yansıtır. Sonsuz olandan sınırlı olana doğru bu bakışta aynı şekilde sonlu olandaki sonsuzu kavrama arzusu vardır. Sonlu olan, haritada yani dünyada kendi sınırlarıyla yer edinir. Böylece sınır aracılığıyla mekân, belirsiz olmaktan çıkarak belirlenim kazanır. Devamında ise sınırların hapsettiği farklılıkların ve farklı zamansallığa sahip varolanların etkileşimiyle büyük olanın resmi ortaya çıkar. Öte yandan dünya ister Tanrısal ister insani bakış açısıyla çizilsin bir mekânın en temel özelliğinden biri farklı zamansallığa sahip varolanları eş zamanlı kılmaktır. İnsanın, hayvanların, toprağın, ağaçların, havanın ve suyun farklı devinimleri vardır. Tahmin edileceği üzere her biri kendi içinde de farklılıklara göre bölünmeye devam eder. Buna karşın tüm bu farklılığın belirleyeni doğanın ve aktüel bir sonsuzluk olan Tanrının kendisidir. Dünyanın bu resmedilişinde, Tanrının kutsal bakışı altında bir toz zerresi olarak görünen Ala Henuş,

doğumdan ölüme yazılmış kaderine göre Suriye’de doğmuş, Antalya Kepez’de un çuvalı taşırken 2019’un Ağustos ayında 23 yaşında ölmüştür.

Virtüel sonsuzluğunun uluslara bölünmüş biçiminde milli sınırlarla belirlenmiş mekân, farklılıkları kapsamak yerine aynı dile, kültüre ve ırka mensup insanları içerir. Bu amaçla mekân da yeniden üretilir.

Yine aynı yerde, dünyada, insan eski çağlardan itibaren kültürel ortamını yaratmış ve bu ortam birçok bakımdan doğadan daha önemli hale gelmiştir. İkinci doğa olarak tarif edilen bu ortam, insanın doğaya karşı vermiş olduğu mücadelenin ve yaşamsal etkinliğinin bir ürünüdür. Bu açıdan mekân, insanın üretim etkinliğinin bir ürünü olagelmiştir. Dolayısıyla mekânın içine aldığı şeyler dünyasının bir aradalığını kuran temel güç insan emeğidir. Ne var ki, doğadan ba-

ğımsızlaşmasıyla ve emeğinin ücretli emeğe dönüşmesiyle birlikte insan, bu emeğin ve doğa sömürsünün bizzat nesnesi haline gelmiştir. Burada sonlu olan insan sonsuza mutlak emek olarak varırken, doğa ise sermaye mekanı olarak erişiyor. Diğer bir deyişle insan her saat biraz daha azalarak, her gün biraz daha eriyerek sonsuza ererken, doğa da yeşilini kaybederek daha önce mevcut olmayan insan ürünü şeylerle kirlenerek eriyor. Kısacası virtüel bir sonsuzlukta insan doğanın ve kendi sınırlılığını tüketerek yürümektedir: “Antalya’nın Kepez ilçesinde hamallık yapan 23 yaşındaki Ala Henuş, iş bulabilmek için Yeni Hal Caddesi’nde beklemeye başladı. Aracıyla gelen bir fırın sahibi, çuval başı 80 kuruşa un taşınacağını belirterek iki hamalla anlaştı. Teklifi kabul eden iki hamaldan biri olan Ala Henuş, araçtan depoya un çuvallarını taşımaya başladıktan bir süre sonra fenalaşarak yere yığıldı” (1).

Virtüel sonsuzluğunun uluslara bölünmüş biçiminde milli sınırlarla belirlenmiş mekân, farklılıkları kapsamak yerine aynı dile, kültüre ve ırka mensup insanları içerir.

Bu amaçla mekân da yeniden üretilir. Bu üretim etkinliğinin temel araçlarından biri savaş ve savaşla ilişkili olarak ortaya çıkan soykırım, katliam, zorunlu göç ve

Dünyadaki varlığı ve varlığının devamı tesadüfi olan insan, üretim etkinliğiyle kaderi andıran zorunlu ilişkiler kurdu. Bunu yaparken sonuçlarının farkında olmadan mekânı, gereksinim ve istemleri doğrultusunda düzenlemiş ve bu mekânla ilişkili bir çevre üretmiştir. Bu sosyo-kültürel çevre, zamanla doğal çevreye baskın hale gelmiştir.

asimilasyon ile ulusal coğrafya yeniden düzenlenir. Uluslara bölünmüş virtüel sonsuzlukta insan, savaş tehlikesi, kitlesel kırım, politik ve dini baskı vb nedenlerle veya yeni bir hayat kurma isteğiyle bir ülkeden başka bir ülkeye göç ederken emeğinin değeri ya küçülecek ya da büyüyecektir. Dolayısıyla emeğinin değerini, ücretini belirleyen insanın zorunlu olarak göçmüş olduğu ülke, o ülkenin ulusal sermayesi olacaktır. Suriyeli Ala Henuş'un "misafir" olarak kaldığı Türkiye'de bir çuval un taşımalarının karşılığı 80 kuruştur. Bu değer, baştan sona engellenemez bir şekilde onun

yaşamına nüfuz etmiş, kırılğan ve tesadüfi varlığını zorunlu kılmıştır. Oysa "o gün", "o yolda" beklerken zamanla birlikte ihtimaller de sayılmaktaydı: Belki de yazın en sıcak günüydü ve güneş Ala Henuş'un teninden damla damla dökülüyordu. Belki de bunaltıcı bir hava vardı o gün ve Ala, memleket ister gibi rüzgar istemişti. Belki de on çuvalda birikecek 80 kuruşları düşünüyordu.

Dünyadaki varlığı ve varlığının devamı tesadüfi olan insan, üretim etkinliğiyle kaderi andıran zorunlu ilişkiler kurdu. Bunu yaparken sonuçlarının farkında olmadan mekânı, gereksinim ve istemleri doğrultusunda düzenlemiş ve bu mekânla ilişkili bir çevre üretmiştir. Bu sosyo-kültürel çevre, zamanla doğal çevreye baskın hale gelmiştir. Bununla birlikte insan, uzun bir tarih boyunca bu çevreyi yeniden tanımlamaya ve yeniden üretmeye

devam etmiştir. Tarihin akışında değişmeyen bir soru olarak mekânın bir araya getirdiği farklı olanların bir aradalığının nasıl olacağı ve bu farklı var olanlar arasındaki ilişkilerin nasıl düzenleneceğidir. Diğer bir ifadeyle sorun, doğanın geri çevrilemez tahribatıyla dünya gezegenini yaşanmaz bir yere dönüştüren insanın yeni bir yol bulup bulamayacağıdır. Başka bir açıdan ise bu, yaşamın farklılığına uygun yeni bir mekân, çevre üretip üretemeyeceğimiz sorusuna açılır. Dünyayı merkeze alarak dünyalı olmaklığı mekânsal bir belirlenim haline getirip yeni bir ilişkilene biçimi üretilebilecek miyiz? Ancak bu, başlangıca yani doğaya dönmek manasında yeniden doğal çevrenin buyruğuna göre yaşanabilir mi sorusu olarak değerlendirilmemeli. Aksine insanlığın şimdiye kadarki bütün birikimiyle birlikte virtüel sonsuzluğun uğrağı olabilecek ve aynı zamanda onu da aşabilecek bir dünya yaratabilecek miyiz?

(1) <https://www.gazetefersude.net/antalyada-is-cinayeti-suriyeli-hamal-cuvalini-80-kurusa-tasidigi-un-cuvalini-tasirken-hayatini-kaybetti-71133/> , erişim tarihi: 18.09.2019.

H'nin ontolojik sınırı N ve A'ya bir dayatma mıdır?

H ile N ve A arasındaki, tamamıyla H tarafından kurgulanmış sorunlu ilişki ağı, (sanki aynı abecede yer almıyorlarmış gibi) H'nin kendisini N ve A'dan ayrı bir ontolojik statüde kurgulamasından ve -daha açığı ise- kendi varlığını "rasyonalize" etmesinden ve diğerlerinin varlığını ise kendi perspektifiyle erekselleştirmesinden ileri gelir.

HAMZA CELÂLEDDİN

Keder, bilgidir. (Lord Byron)

“H”, kendi varlık sınırlarını tayin etme yetisine sahip ve rasyonel herhangi bir varlık, “N” ve “A” ise herhangi

H'nin bu müdahaleci ve saldırgan tutumu yalnızca ontolojik temelde de değildir üstelik; aynı zamanda H, estetik, etik ya da politik türden envaiçeşit köhnemiş yargıları ışığında, N ve A'nın devinimleri için kendisini bir “yasa koyucu” ya da bir “yazgı kurucu” olarak da tayin edebilir

türden varlıklar olarak tasarlandığında; H'nin kendi ontolojik sınırını belirliyor oluşu, N ve A'nın varlık alanlarını daraltıyor olabilir mi? Ya da H gibi rasyonel bir varlık, N ve A üzerinde bir dayatma uyguluyor olabilir mi? H ile, ihtiras, hırs ve hasede kapılmış, hükmetme ve hâkimiyet kurma arzusuyla yanıp tutuşan ve doymak bilmez bir varlığı kastediyor isek; H'nin, N ve A'nın varlık alanlarına göz dikmesi, onların varlıklarını büsbütün edilginleştirmek yordamıyla kendi varlığını bir nebze daha etkin kılmaya yeltenmesi

ve hatta kendi varlığını tehlikede hissettiği anda, onların varlığını ortadan kaldırmaya çekincesizleşmesi kaçınılmazdır. H'nin, N ve A'nın varlıklarına ilişkin bu tasarrufu ve bu çekincesiz saldırganlığı; H soyunun, bin yıllık bir “akıl yürütme” neticesinde vardığı, “N ve A benim varlığıma hizmet için vardılar ve benim varlığım evrenin tek gerçek, tek yüce amacıdır” türünden hastalıklı bir düşünceden ileri gelir. N ve A ise bu köhnemiş yargıdan bihaber, bu saldırgan tutuma karşı kendi varlıklarının savunmasını yapmak zorunda kalırlar.

H'nin bu müdahaleci ve saldırgan tutumu yalnızca ontolojik temelde de değildir üstelik; aynı zamanda H, estetik, etik ya da politik türden envaiçeşit köhnemiş yargıları ışığında, N ve A'nın devinimleri için kendisini bir “yasa koyucu” ya da bir “yazgı kurucu” olarak da tayin edebilir – Ve böyle bir durumda N ve A için “Amor Fati”* öneri-

lemez. Gel gelelim bu yasa koyma merakı, yine H soyunun bir kurgusu olan, “H çarpı sonsuz”un –ya da “ideal H”nin– kötü ve yavan bir taklidinden başka bir şey değildir. H; N ve A’ya dayattığı bu kurgu-yasaları, kimi zaman zihinsel ve kimi zamansa fiziksel olarak takip eder. N ve

Oysaki tüm varlıklar, ussal olsunlar ya da olmasınlar; acı çekme, yara alma, tahrip olma ya da varlıktalıklarını yitirme gibi temel konularda aynı türden kaygıları taşırlar: H’nin, N ve A ile ilişkisinde gözetmesi gereken yegâne şey de işte bu kaygılardır.

A ise yine bu yasalardan bîhaber, kendi devinim telâşı içerisinde.

H ile N ve A arasındaki, tamamıyla H tarafından kurgulanmış bu sorunlu ilişki ağı, (sanki aynı abecede yer almıyorlarmış gibi) H’nin kendisini N ve A’dan ayrı bir ontolojik statüde kurgulamasından ve –daha açığı ise– kendi varlığını “rasyonalize” etmesinden ve diğerlerinin varlığını ise ken-

di perspektifiyle erekselleştirmesinden ileri gelir. H’nin kendisine biçtiği bu ussal kimlik, ussal olan ve ussal olmayan ayrımını daha en başından yapar. Oysaki tüm varlıklar, ussal olsunlar ya da olmasınlar; acı çekme, yara alma, tahrip olma ya da varlıktalıklarını yitirme gibi temel konularda aynı türden kaygıları taşırlar: H’nin, N ve A ile ilişkisinde gözetmesi gereken yegâne şey de işte bu kaygılardır. H’nin ussallığı ona, N ve A üzerinde –onların kaygılarını hiçe sayar şekilde– tahakküm kurma hakkını hiçbir zaman vermemiştir ve vermeyecektir.

Öte taraftan H, felsefî özdisiplinini ve tarihsel motivasyonunu “Aydınlanma fişeği” sayesinde tesis eder. Aydınlanma; Immanuel Kant’ın tanımıyla, “H’nin kendi aklını kullanmaya cüret etmesi”dir – İlkece söylersek, “Sapere Aude!”** H için bir özdisiplindir. Her ne kadar Kant, Aydınlanma önerisinde son derece “iyi niyetli” idiyse de; onun bu önerisi, yirminci ve yirmi birinci asır H’sinin esin kaynağı olmuştur. Aslına bakılırsa, Friedrich

Nietzsche, henüz on dokuzuncu asır bitmeden, bizi hem

Lâkin bundan önceki ödevimiz; H'yi ussal kimliğinin bir "kurmaca" olduğu fikrine alıştırmak –ki H için bu denli dramatik paradigma değişimleri oldukça sancılı ve neredeyse imkânsızdır–, N ve A ile birlikte dizilmiş olduğu tabî abecesine dönmeye davet etmektir.

Immanuel Kant hem de onun önerdiği "H ideali" konusunda uyarmıştır – Ki bu uyarı, onun bir "kaçık" ve bir "şeytan" olarak afişe edilmesine dahi yol açmıştır. Sonuç itibarıyla H, Kant'ın idealize ettiği şekilde, ussal bir varlık olarak N ve A'nın karşısına dikilir. Ve bugün ise ussallık, artık bir meziyetten ziyade, tam anlamıyla bir gerilemedir.

Son hâlde, bu geriletici eylemselliğine ve zorbaca kurduğu ilişkiselliğe düşünsel bir karşılık

ve modern bir motivasyon bulmuş olan H'ye karşı, N ve A'yı savunmak bugün için tarihsel ödevimizdir. Lâkin bundan önceki ödevimiz; H'yi ussal kimliğinin bir "kurmaca" olduğu fikrine alıştırmak –ki H için bu denli dramatik paradigma değişimleri oldukça sancılı ve neredeyse imkânsızdır–, N ve A ile birlikte dizilmiş olduğu tabî abecesine dönmeye davet etmektir.

Notlar:

* "Amor Fati" ["Yazgını Sev!"] Friedrich Nietzsche'nin sıkça kullandığı bir öğüttür; lâkin bu öğüt basit bir yazgıcılıktan öte "yaşamın evetlenmesi"ne dair bir öneridir.

** "Sapere Aude!" Horatius'un "Bilmeye cesaret et" ya da "aklını kullanma cüretini göster" anlamlarına gelebilecek deyişi. Immanuel Kant'ın Aydınlanma düşüncesinin temelini oluşturan ilke de budur.

Ahlaki eleştiri, meşruiyet, sınırlar

İnsana ait verili bir ahlaki öz yoktur. Eleştirimizin temeli asla ahlaki olamaz, insanlar arasındaki eşitsizliği, adalet sorunlarını yaratan zorunlu ilişkilerin yani yapının dönüşmesi gerekmektedir. Bu noktada "yapı iyileştirilmelidir, bu yeter" diyen ile "yapı tamamen değişmelidir" diyenin değerleri farklı olacaktır.

ÖZGÜR ELİBOL

“Komünistler ahlâk vaaz etmezler. “Birbirinizi sevin,” “Egoist olmayın,” gibi ahlâki taleplerde bulunmazlar; tam tersine, egoizmin, tıpkı özverili olma kadar, belirli koşullarda bireylerin kendilerini ortaya koymalarının zorunlu bir biçimi olduğunun çok iyi farkındadırlar.”

Karl Marx, Fredrich Engels

Ahlaktan bahsederken aklımıza toplumun benimsediği bazı değer ve davranış kodlarını referans alan yargı, eleştiri, ret ifadeleri gelir. Bu şekilde belirli bir ahlak hakkında konuşmak, bir takım çerçevelere alınmış ahlaktan söz etmeyi bu kodları betimlemeyi veya bu betimlemeler üzerinde söz söylemeyi gerektirir; “İslam’ın güzel ahlakı”, “Protestan ahlakı”, “devrimci ahlak” gibi. Bundan farklı olarak ahlak kavramından bahsedilebilir. Normatif tanımlama diyebiliriz buna. Burada da bir takım davranış kodlarından bahsediyoruz. Fakat kavram olarak ahlak ele alınır, bazı referansların yargısı, eleştirisinin söz konusu olmadığı bir kavramsallaştırma söz konusudur. Kısaca ahlaklardan değil, ahlak kavramından bahsedilir. Bu iki kullanım tartışmalarda karıştırılmaktadır. Etik ise yaygın olarak ifade edildiği gibi ahlak, ahlakı ortaya çıkaran unsurlar üzerine felsefi düşünümüdür. Bu yazıda ahlak konusuna – oldukça sınırlı olarak – bazı filozofların bakışını kısaca ele alacağım gibi, asıl olarak ahlaki yargı-lamanın ne koşulda meşru olduğu ile ilgili düşüneceğim. Bu anlamda etik alanından konuşmuş olacağım. Ahlakı ortaya çıkaran zorunlu toplumsal ilişkileri (yapıları) açıklayan bilimsel bir ele alış söz konusu olabileceği gibi, sadece kavram üzerinde düşünerek felsefi çıkarımlar da yapılabilir. İlki bilimsel faaliyettir ve nesnesi toplumun bir kesimidir, ikincisi ahlak üzerine felsefi düşünüm yani etikdir. Bazı felsefeciler ilk alanı etiğe dahil ederler ki, bu eleştirdiğimiz bir bilim felsefesi sorunudur. Olgusal normların derlenmesi ve felsefi değerlendirmesini bilimsel faaliyet olarak yorumlamak veya bizzat felsefi düşü-

nüşü bilim olarak yorumlamak bu hatadan kaynaklanır.

Karatani, burada özelin, – genel kanı aksine – topluluk veya ulus düzeyinde kullanıldığını ve kamuyu da tam tersine özel olarak kullandığını hatırlatıyor. “Kant’a göre birey olmak, kozmopolit anlamda kamusal olmakla eşdeğerdir.”

Ahlakın bir takım yargı ve davranış kodu olarak ideolojilere eklemlendiğini söyleyebiliriz. Althusser’in meşhur, tanımından hareketle ‘insanların gerçek varlık koşullarıyla kurduğu temsili ilişki’yi kodlayan davranış kriterleri olarak bir ideolojiye eklemlenmeden bahsediyoruz. Birey, ideoloji gibi ahlaki normlarını bilinçli olarak seçen özerk bir birim değildir. Toplumsal yapıların ürünleri olarak ahlaki normlar içinde oluşurlar. İnsanlar faal aktörler olarak yapılar olarak ifade edeceğimiz ilişkileri ve ürünlerini dönüştürerek yeniden üretir.

KARATANI YORUMUYLA KANT VE ETİK

Kant, “Aydınlanma Nedir?” metninde insan aklının kamusal ve özel kullanımını ayırır. Kamusal kullanım, “bir irfan insanı olarak” tüm okura hitap eden akıl kullanımı iken, “bir sivil makam ya da memuriyet görevinde geliştirebileceği” kullanıma özel kullanım demektedir. “İnsan aklının kamusal kullanımını her zaman özgür olmalıdır, insanlar arasında aydınlanmayı ancak bu geliştirebilir; aklın özel kullanımını ise, aydınlanmanın ilerleyişine uygunsuz bir şekilde mani olmadan, sık sık çok dar sınırlar içinde tutulabilir.”(1)

Karatani, burada özelin, – genel kanı aksine – topluluk veya ulus düzeyinde kullanıldığını ve kamuyu da tam tersine özel olarak kullandığını hatırlatıyor. “Kant’a göre birey olmak, kozmopolit anlamda kamusal olmakla eşdeğerdir.”(2) Bu konu ahlak tartışması açısından fazlaca

önemlidir. Bu pozisyona karşı bir nesnellik iddiasının sınırları bir ulus-devleti mi göstermektedir? Bu söylemin içerdiği bir ahlaki çağrı olacaktır.

Özgür iradenin sorumluluk ile doğrudan bağlantılı olduğu açıktır. "Kant'a göre suçlunun sorumluluğu, nedensellik paranteze alındığı zaman, yani özgür bir fail olduğu zaman doğar. Esasında, onun dar anlamda özgürlüğü yoktur. Fakat sorumlu olabilmesi için, özgür sayılması gerekir. Pratik bakış açısı budur."

"Machiavelli'nin modern siyaset biliminin babası diye bilinir olmasının sebebi, ahlakı paranteze alarak siyaset alanını keşfetmiş olmasıdır." (3) Karatani benzer durumun ahlak için de söz konusu olduğunu söyler. Bu bir kişisel tercih değildir, başkaları ile ilişki anlamına gelen toplumsal durum bu parantezi belirler. [Kant], "hem topluluğun kodlarını hem de kişisel duygu ve çıkarları paranteze alarak ahlaki bir alan çıkarır... Kant, ahlaki alanın

haz/hoşnutsuzluk gibi duygularla ya da mutlulukla temellendirilemeyeceğini iddia eder. Bu da ahlaki dünyasına, en başından beri, bunların paranteze alınmasıyla ulaşılabileceğini gösterir." (4) Kant'a göre ahlak bir özgürlük meselesidir. Bu tartışmayı Kant, bir özgürlük varsayımıyla, ona antitez olarak Spinozacı bir "özgür irade yoktur" savı üzerinden yürütür. Kant'ın vargısı "eyleme düstürün sanki senin iraden sayesinde evrensel bir doğa yasası olcaktı gibi eylemde bulun" (5) şeklindedir. Yani ex ante facto değil, ancak ex post facto özgürlükten bahsedebiliriz (Karatani). Özgür iradenin sorumluluk ile doğrudan bağlantılı olduğu açıktır. "Kant'a göre suçlunun sorumluluğu, nedensellik paranteze alındığı zaman, yani özgür bir fail olduğu zaman doğar. Esasında, onun dar anlamda özgürlüğü yoktur. Fakat sorumlu olabilmesi için, özgür sayılması gerekir. Pratik bakış açısı budur." (6) İnsanın farkında olabilmeye kabiliyeti vasıtasıyla bir alan açılır. Kant'ın "İnsan bir şeyi onu yapması gerektiğinin farkında olduğu için yapabilir" ifadesini Karatani "Özgürlük,

özgür olma buyruğuna” riayet olarak nitelendiriyor. Bu buyruk, yukarıda belirtilen paranteze almanın kendisidir ve ahlakın koşuludur. Bu aşkın duruş ise başkalarının referansı ile mümkündür ve bu bakış açısının adı etikdir. (7) Karatani’ye göre teorik duruş nedenselliği sorgular ve buradan özgürlük çıkmaz. Yukarıdaki paranteze alma ancak nedensellik paranteze alındığında ortaya çıkar. Varoluşçuluğun özgürlüğü vurgulaması, pratik bakış açısının ürünü iken, yapısalcılığın – Spinoza’ya dönerek – töz olarak özneyi sorgulayıp yapının sonucu olarak görmele-ri ise teorik duruş nedeniyledi.

Karatani, bilimsel soruşturmada yargıların paranteze alınması gerektiği konusunda haklı, “bilme nesnelere ancak bu eylemle varlık kazanacağını” ifade ederken hatalıdır. Felsefe ontoloji ile ilgilenir ama bu anlamda gerçeğin nesnelereyle ilgilenmez. Karatani bu yolu abartarak Kant felsefesini gerçeğin nesnesinin alanına sokmaya çalışıyor. “Paranteze alma” ifadesi de meşru bir bakış referans noktası seçmeyi değil yanılgıyı ifade ediyor. Yapı-fail ikiliğine ilişkin sorunlar Kant’ı aşan felsefe ve ilişkisel sosyal bilimlerce çözülmüştür. Bu yaklaşım felsefi yorumları eleştirmek ve tasnif etmek için meşrudur. Ancak, Karatani, sosyal bilimsel analiz için de meşru kılıyor görünmektedir ki, bu sorundur.

Karatani, Kant’tan şu alıntıyı bir kaç kez tekrar ederek ısrarla aktarıyor: “Kendi şahsında olduğu kadar başka herhangi birinin şahsındaki insanlığı da, asla sırf bir araç olarak değil, aynı zamanda ve hep bir amaç olarak kullanacak şekilde eylemde bulun.” Burada, kendi ifadesiyle Tetsuo Watuji ve Hermann Cohen’den yararlanarak Kant’taki “asla sırf bir araç” vurgusunun önemine dikkat çekiyor. Buradaki farklı okumalarla bu bir papaz vaazı veya “başkalarına hem amaç hem de araç olarak davranılan” bir komünist toplum öncülü olarak kavranabilir (oldukça abartılı bir yorum). “Kant’ın retorikini uyarlayarak söylersek, ekonomik bir temeli olmayan komünizm boş-

tur, ahlaki bir temeli olmayan komünizm ise kördür” (8).

Kant’ın nedensellik anlayışı empirik nedensellik ile sınırlıydı. Bunu dile getirmemesi yanında, komünizm anla-

Şunu anlamalıyız ki, ahlak, toplumsal yapı ve onu üreten ve dönüştüren ilişkiler ile doğrudan ilgilidir. 19. yy’dan beri toplumsal dönüşüm konusu Marksizm tartışmalarından bağımsız düşünülemez. Maksizm ahlak tartışmalarında da zengin bir birikim sunmaktadır bize.

yışının bir tür kooperatifçilikle sınıflı olması, Kant’ın nihayetinde idealist bir filozof olması, gerçekliği insan zihninde oluştuğunu kabul etmesine karşı sessiz olması eleştiri konusudur. Buna rağmen, Karatani bize özellikle, Kantçı öznellik ve nesnellik ayrımıyla çok verimli bir kanal açar.

Kant gibi Marx hattının ahlak anlayışı da, ahlakın koşullarca belirlendiği, ta-

rihsel olduğu ve bir papaz vaazı olarak evrensel ahlak fikrine karşı olmak konusunda hemfikirdir. Her iki hatta da ahlak konusunun özgürlük sorununa bağlandığını da söyleyebiliriz. Ancak aşağıda göreceğimiz gibi ahlak konusunda idealler oluşturmak soyut bir özgürlük değil de, onun hayat bulması olan kurtuluş eylemi aşamasında anlam yitimine uğruyor. Karatani Kant’ı yücelttiği eserinde bu konuda bize bir şey söylemez.

Şunu anlamalıyız ki, ahlak, toplumsal yapı ve onu üreten ve dönüştüren ilişkiler ile doğrudan ilgilidir. 19. yy’dan beri toplumsal dönüşüm konusu Marksizm tartışmalarından bağımsız düşünülemez. Maksizm ahlak tartışmalarında da zengin bir birikim sunmaktadır bize.

Steven Lukes “Marksizm ve Ahlak” adlı çalışmasında “Marksizm’in ahlâka karşı tutumu paradoksaldır” iddiasını ortaya atar, Marksist kurucu yazının titiz bir incelemesini yaparak bunu gösterir ve bunun nedenini araş-

tırır. Paradoks, Marksist öncülerin söyleminin bir ahlak vaaz etmedikleri ve ahlakın koşulların ürünü olmalarını ifade etmeleri ile söylemlerindeki ahlaki vurgular arasında. “Marksizm’i anlatan çarpıcı bir özellik, bariz olarak, ahlâki eleştiri ve nasihatlerin hem reddedilmesine hem de benimsenmesine bağlı kalmasıdır.” (9)

“Bir yandan, ahlâkın, ideolojinin bir biçimi olduğu, dolaşısıyla toplumsal kökeni ve yanıtıcı içeriğiyle sınıf çıkarlarına hizmet ettiği; verili bir ahlâk biçiminin, üretici güçlerin ve ilişkilerin gelişmesindeki belirli bir aşamada doğup, belirli bir üretim tarzı ve özgül sınıf çıkarlarıyla ilintili olduğu; nesnel bir hakikat ya da sonsuz ahlâk ilkelere bulunmadığı; asıl biçimiyle ahlâkın ve (“bütün devletli toplumların ortak özelliği olan”) özgürlük ile adalet gibi genel fikirlerin, “sınıf uzlaşmazlıklarının tamamen ortadan kalkması koşulu dışında, bütünüyle yok olmayacağı” (Marx ve Engels, 1848, s.504); proletaryanın, ahlâkı, hukuk ve dinle birlikte, “tıpkı burjuvazinin çeşitli çıkarları gibi pusuda bekleyen çeşitli burjuva önyargıları” (a.g.y., s.494-495) olarak gördüğü; Marksizm’in, her türlü ahlâkileştirme çabalarına karşı olup, ahlâkla ilintili bütün sözcükleri modası geçmiş bularak reddettiği; nihayet, hem kapitalizme hem politik ekonomiye yönelik Marksist eleştirilerin ahlâki değil, bilimsel nitelikte olduğu iddia edilmektedir.

“Öbür yandan, Marx’ın ve diğer Marksist yazıların, örtük ve açık biçimlerdeki ahlâki yargılarla dolu olduğunu hiç kimse görmemezlik edemez.” (10)

Lukes’in tespitine göre kurucu Marksist yazında;

– Ahlak, maddi koşullara göre belirlenen, sınıf çıkarları ile ilişkili bir yanılısamadır. Sınıf mücadelesindeki pozisyonlara göre ahlak, ya yönetici sınıfın çıkarlarını yansıtır ya da ona karşı çıkanların çıkarlarını.

– Ahlak, tarihsel olarak belirlenir, bazı yapısal dönüşümlere denk gelen tarihsel momentte aşılır.

– Ahlak, maddi koşullarca üretilen bir türevdir.

– Bizzat Marx'ın ve Engels'in çeşitli zamanlarda yazdıklarında, bir "bireyin kendini gerçekleştirmesi" ideali ve kapitalist toplumun çelişkilerinin ahlaki sorunları ve eleştirisi ile dogmatik bir gelecek kahinliği yapmadan, bugünü eleştirip yarını anlama çabası (veya Marksizmin dogmatik belirlenimci yorumları) bir arada görülür.

Aynı eğilim Lenin ve Troçki'de de görülür. Bir yandan ahlakın tarihsel olduğu ifade edilir; "Biz, ezeli ve ebedi bir ahlâka inanmıyor ve ahlâkla ilgili bütün masalların sahte olduğunu gözler önüne seriyoruz" (11), öte yandan çürümüş eski sistemi ahlaki olarak yargılama tavrı vardır. Sınıf mücadelesinin çıkarlarına hizmet edecek bir ahlak önerilir.

– 19. yy'de Marx çevresinde şekillenen tartışma neo Kantçılar ve Kantçı etik temelinde gelişmişti. Bu eğilim toplumsal uzlaşmazlıkları yumuşatmak yönündeydi. Marx'ın eğilimi ise bu uzlaşmazlıkların mücadele ile aşılması gerektiği yönündeydi.

– Aynı eğilim Lenin ve Troçki'de de görülür. Bir yandan ahlakın tarihsel olduğu ifade edilir; "Biz, ezeli ve ebedi bir ahlâka inanmıyor ve ahlâkla ilgili bütün masalların sahte olduğunu gözler önüne seriyoruz" (11), öte yandan çürümüş eski sistemi ahlaki olarak yargılama tavrı vardır. Sınıf mücadelesinin çıkarlarına hizmet edecek bir ahlak önerilir.

– Bu paradoks dogmatik Sovyet Bilimler Akademisi Marksizm'inde ve Batı Marksizm'inde de görülmüştür. Ancak özellikle "Gramsci, Walter Benjamin ve Ernst Bloch ile savaş sonrası dönemin, bilhassa Yugoslavya'daki, eleştirel ve hümanist Marksistleri" (12) istisna oluşturur.

– Bir ahlak söyleminin vurgulanmamasının hata olduğunu söyleyenler (Thompson) ve bunun gündelik dilde toplumu anlama çabasının yerini alacak bir retoriğe dönüşmesi ve nedensel kavrayış yerine ahlaki algıların

...Politik metinlerde ise ahlakçılığın eleştirildiğini görürüz. Eleştirilen toplumun ürünü olan ahlaki normlarla, o toplumu dönüştürmeye çalışan toplumsallığın yargılanmasıdır. Son olarak, toplumu dönüştürecek olanın ahlakının eleştirisi ile olmayacağını farkında olunmasıdır.

dayatılması anlamına geleceği (Anderson) şeklinde detaylı tartışmalar yapılmıştır.

Lukes'in paradoks ifadesini Karatani'nin teorik ve pratik bakış (parantez açma) olarak ifade etmek mümkün müdür? Buna cevabımız olumsuz olacaktır. Kuram olarak ifade edilebilecek veya pratik bakış olarak ifade edebileceğimiz politik ve güncel ifadelerde olsun benzeri yaklaşımları Marksist kurucu metinlerde görmemiz mümkündür. Bir araştırma programı olarak Marksist kuram, doğrudan pratiğe bir müdahaledir; bu anlamdaki

söylemlerde bir bir pratik çağrısı (ve dolayısıyla bir ahlaki ideoloji gizlidir) içerir. Bu anlamda keskin sınırları olan bir kuram-pratik ayrımı söz konusu değildir. Bu “paradoks”un nedenlerinden biridir. İkinci olarak, girişte ifade ettiğim gibi, kapitalist topluma onun ortaya çıkardığı kurumsal yapıların ürettiği belli referansları olan ahlak eleştirilirken, burada hedeflenen o ahlakı üreten toplumsal ilişkilerin eleştirisidir. Üçüncü olarak, kuramsal yazılarda kapitalizme ait sorunlar ifade edilirken ahlaki tınılar vardır ve bahsettiğim gibi, pratiğe çağrı içerse de, vurgulanan nedensellik, açıklama, kuramsal eleştiridir. Politik metinlerde ise ahlakçılığın eleştirildiğini görürüz. Eleştirilen toplumun ürünü olan ahlaki normlarla, o toplumu dönüştürmeye çalışan toplumsallığın yargılanmasıdır. Son olarak, toplumu dönüştürecek olanın ahlakının eleştirisi ile olmayacağını farkında olunmasıdır. Gerçekten paradoks, Marx'ın ifadesiyle, “şeylerin yanıtı-

cı görünüşünü yakalayan gündelik deneyimle yargılanan bilimsel hakikat” olacaktır. Bilimsel çıkarımlar ile olgusal

tespitler asla birbirine karıştırılmamalıdır.

Komünizm bu çerçeveden ahlaksızlık olarak kodlanabilir. Marksist yazında kurtuluş ahlakı ise, bu yapının ve ahlakının çözüleceği ve insanın türsel varlığa dönüşeceği aşamanın ahlakını ifade eder. Peki bu durumda ufkumuz, bir Recht ahlakı yerine “herkesten yeteneğine göre herkese ihtiyacı kadar” ahlakı geçirmek mi olmalıdır?

Lukes ahlak kavramının tarihsel olduğunu vurgular ve bir ayırım yapar. “Paradoks” sorusuna Lukes’in cevabı ise, bu ayırım dadır: Recht Ahlakı ve Kurtuluş (emancipation) ahlakı. Recht ahlakı ile ifade edilen, aydınlanma ideolojisinin sivil toplum üyesi (yurttaş) haklarını ifade etmesi, bunun “insan hakları” veya burjuva hukuku ile ifade edildiği ilkelere. Dolayısıyla mülkiyet hakkını öngörür. Komünizm bu çerçeveden ahlaksızlık olarak kodlanabilir. Mark-

sist yazında kurtuluş ahlakı ise, bu yapının ve ahlakının çözüleceği ve insanın türsel varlığa dönüşeceği aşamanın ahlakını ifade eder. Peki bu durumda ufkumuz, bir Recht ahlakı yerine “herkesten yeteneğine göre herkese ihtiyacı kadar” ahlakı geçirmek mi olmalıdır? Buna

- bir “doğal durum” a ulaşmış olmak (Marx) ve
- yetenekleri ve ihtiyaçları belirleyecek bir kural olması, bir ortak çıkar söz konusu olması, birbiriyle çelişen taleplerin olmayacağı bir kültürel seviye beklenmesi (Lukes) nedeniyle tanımlanmış bir ahlak olmayacaktır.

Bu çelişkili görünüme Vorlander’in cevabı, sosyalizmin etiğe ve ahlaki söyleme karşı çıkışında bile bu etikten, sezgisel, mantıksal ve tarihsel olarak uzak olamayacağı şeklinde. Bu yaklaşıma göre herhangi bir sosyalizm savunusu mecburen kendi ahlakını içinde taşıyacaktır.

“Tam da Marksizm... toplumsal-tarihsel bir teori olarak,

etik bakış açısını mutlaka dışlaması gerektiği için, bizim görüşümüzce, sosyalizmin temeli ve meşruiyeti açısından, sosyalist fikirlerin tarihinin, hatta sosyalist pratiğin ayrılmaz bir unsuru olan bu tamamlayıcı bakış açısının dikkate alınması daha da temel bir önem taşımaktadır. (Vorlander, 1921, Kant und Marx) (13)

Bir eleştirel söylem kapitalist toplumu, kültürünü, hukukunu, devleti, egemen ahlakı eleştirirken, bir başka ahlak açıkça veya gizlice önermek durumundadır. Yukarıda, bir araştırma programı olarak Marksizm'in toplumsal yaşama pratik müdahaleye dayandığını ve kuramı ile bir değer içerdiğini ifade ettim.

ARAÇLAR VE AMAÇLAR SORUNSALI

Kurucu Marksistlerden bu yana – mahkum edilmiş farklı itirazlar olsa da – egemen görüş, sosyalist devrim için güce başvurmanın zorunlu olduğu ve bu “zor”un ahlak tartışması dışında olduğu yönünde. Belirttiğimiz gibi bu kabul tartışmalar içinde gelişmiştir ve farklı yaklaşımlar olmuştur. “Örneğin, Emma Goldmann'ın ‘ona ulaşmak için kullanılan araçlar, ulaşılmak istenen amaçlar’la ruh ve eğilim olarak özdeş olmadıkça’ bir özgürleşme etkeni olarak hiçbir devrim başarılı olamaz” şeklinde safiyane görüşler söz konusuydu (Lukes). Bu fikri benimsemeyen Rosa Luxemburg, zora başvurmaktan kaçınılamayacağını söylese de, bunun norm haline gelmesini tehlike olarak ifade etmekteydi.

“Tehlike, [Lenin ve yoldaşları] zorunluluğu bir erdem haline getirdikleri, bu ölümcül koşulların kendilerine dayattığı bütün taktikleri eksiksiz bir teorik sistemmiş gibi dondurmayı, hatta bunları bir sosyalist taktikler modeli olarak uluslararası proletaryaya tavsiye etmeyi istedikleri zaman başlar.” (14)

Luxemburg'a göre eldeki gücün bu şekilde kullanılması bazı sorunların çözümüne çare olsa da, bir sosyalizm kuruluşu için gerçek kaynak olan "kitlelerin engellenmemiş politik enerjik politik yaşamını" kurutacaktır. Benzeri görüşleri Kautsy de ifade etmiştir. Ancak o Lenin ile sosyalist devrim konulu bilinen (15) tartışmaları nedeniyle ortaya çıkan durumu kendi haklılığı olarak görüyordu. Bu anlamda Luxemburg ile çok farklı konumda değerlendirilmeli. Kautsy'nin yaptığı burjuva paradigması (genel oy hakkı) ile sosyalistleri yargılamaktı. Kautsy, Lenin ve Troçki'nin yöntemini "ahlaki bir felaket" olarak nitelendiriyordu ve Avrupalı sosyalistleri buna karşı uyarıyordu. Lenin ve Troçki'nin tasfiyesinden sonra Stalin de yine ulus-devlet paradigmasını başka şekilde sürdürdü. Sonuç önce Hitler faşizmini ve sonra Rus İmparatorluğu idealini dünyaya miras bırakmak oldu.

Bu yaklaşıma karşı Troçki, "Onların Ahlakı Bizim Ahlakımız" adlı broşür ile çok net cevaplar vermiştir. Troçki, yalansız ve şiddetsiz bir toplumun sınıfsız bir toplum ile mümkün olduğunu hatırlatır. Dinler ve sınıflı toplum öldürmeyi yasaklar ama savaş zamanlarında on binlerce insanın öldürülmesini yüceltir der. "Devrimin kendisi sınıflı toplumun ürünüdür ve zorunlu olarak onun izlerini taşır" (16) diyerek araçları amaca yedirir.

Peki bu araçları kullanmada güç oyununun gerektirdiklerini yapmanın sınırı ne idi? Bir devrimci ahlakın temeli nasıl atılacaktı? Bu zafer sonrasına havale edilecek bir konu muydu? Lukes, Dewey ve Serge'nin Troçki'nin fikirlerine yaklaşımı üzerinden bu konuyu tartışıyor. Serge, Stalin egemenliği döneminde rejimin gazabını tecrübe ettikten sonra "amacın araçları haklı çıkardığı düşüncesi gerçek dışı, bin kere gerçek dışıdır" ifadelerini kullanıyor ve bazı ilkeler öneriyordu. Troçki, bu konudaki yazılarının ve Bolşevik devrimin ahlak konusunda Stalinizm'in tohumlarının atılmış olduğu fikrine şiddetle karşı çıkıyor.

Ahlak, bir olmayış haline karşılık olarak ortaya çıkmaktadır (bkz. Diyalektik yazıları). Bu kapalı bir toplulukta ilkeler ve kurallar olur. Ulus-devlet sınırlarında ahlak

Ancak, devrimler son derece kararsız dönemlerdir. Bu nedenle “çalınmaya”, – Rosa Luxemburg’un belirttiği anlamda – geçici araçların ilkeler olması tehlikesine hep açıktırlar.

ve güven ile yürütülemeyecek tüm ilişkiler hukuk adı altında tanımlanır ve mümkün olduğunca az yoruma izin verecek şekilde detaylandırılır. Devrimci liderlerin (Lenin ve Troçki) savunusu, düzen durumunun ahlaki ve hukuku ile savaş durumu yargılanamayacağı yönündedir. O olmayışı dolduran her şeyin buharlaştığı başka bir kimya istediği dönemlerdir bunlar. Troçki, şu ifadeleriyle bunu anlatır:

“Ahlakçı öküzün favori yöntemi devrimin ve gerici hareketin davranış

biçimlerin özdeşleştirmekten ibarettir. Yapısal benzeştirmeler (analogie) yaparak başarır bunu. Çarizm ve Bolşeviklik ikiz oluverir birden. Aynı biçimde faşizm ve komünizmde de ikizlik keşfedilebilir. Katoliklik veya Cizvitlikle komünizmin ortak karakter özelliklerinin listesi de çıkarılabilir. Hitler ve Mussolini’ye gelince, onlarda yine aynı yöntemi kullanarak gösterdiler ki liberalizm, demokrasi ve Bolşeviklik aynı “habis” hastalığın değişik belirtilerinden başka bir şey değildir. Stalinizmin ve Troçkizmin “temelde özdeş” oldukları düşüncesi en çok bugün rağbet görüyor. Liberaller, demokratlar, Katolik bağnazlar, idealistler, pragmatistler, anarşistler ve faşistler bu düşünce etrafında birleşiyor.”(17)

Ancak, devrimler son derece kararsız dönemlerdir. Bu nedenle “çalınmaya”, – Rosa Luxemburg’un belirttiği anlamda – geçici araçların ilkeler olması tehlikesine hep açıktırlar. Bu topluma ait gerçekliğin tüm yönleriyle adeta ortaya döküldüğü, insanların, grupların güç oyunlarının ve belirsizliğin zirvede olduğu dönemlerdir ve komumuza ilişkin bir ilkeler bütünü belirlemek çok güçtür.

“Olağan” veya güç dengesinin egemenler dışında faillere izin vermediği durumlarda da, bu ekstrem dönemde ahlaka yaklaşıldığı gibi yaklaşılması başka bir anakronizm olacaktır. Bunun ötesinde, “iyi”, “yüce” gibi yargıların araçsal anlamı dışında kuramsal bir karşılığı yoktur. Kendini feda kritik bir dönemde çok anlamlı olabileceği gibi, 10 Ekim Ankara mitingine saldıran bir cihatçı fedainin hayatla kurduğu temsili anlam dünyası, 10 Ekim’de ölenler için hiçbir şey ifade etmediği gibi bir düşman eylemidir. Stalin döneminin kötü bir oyun gibi kurulan mahkemelerinde Bolşevik önderlerin teslim veya dirayeti ancak sosyal psikolojinin veya bir edebi trajedinin konusu olabilecek şekilde “kendini yargılaması” belli dönem, belli koşullar ve belli çıkar grupları için anlam taşısa da bir kuram için ancak inceleme nesnesi olabilir. Ancak devrimci bir ilahiyat teorisi ile anlam kazabilecek durumlar vardır ki, pratik ahlak o durumda koşulların belirlediği sınırlar içinde anlam ifade eder. Bu durumda kuramsal karşılığı olan, “iyi”, “yüce” gibi değerler değil, onların anlam kazandırdığı değer dünyasının dönüştüreceği toplumsal ilişkileridir.

Sonuç olarak;

Eylemin kullandığı araç haricinde, amacına göre değerlendirilmesi (yargı içerecek şekilde) başarılı olup olmaması ile ilgilidir. Kısa veya uzun vadede yargılanabilir, yüceltilebilir. Bu taktik ve uzun vadede stratejik amaca varılması ile ilgili, değerlendirmeyi kimin yaptığı ile ilgilidir. Uzun ve kısa vade belli zaman dilimini ifade etmez, zaman bu anlamda yanıltıcı bir nosyondur.

Marx, Feuerbach üzerine 6. tezinde, “insanın özünün her bir bireyin doğasında olan bir soyutlama değil, gerçekliği içinde sosyal ilişkiler bütünü” olduğunu ifade eder. İnsana ait verili bir ahlaki öz yoktur. Eleştirimizin temeli asla ahlaki olamaz, insanlar arasındaki eşitsizliği, adalet sorunlarını yaratan zorunlu ilişkilerin yani yapının dönüş-

mesi gerekmektedir. Bu noktada “yapı iyileştirilmelidir, bu yeter” diyen ile “yapı tamamen değişmelidir” diyenin değerleri farklı olacaktır. Bir kurtuluş imkanının sosyalist dönüşümde olduğunu söylüyoruz. Eşitsizlik kaynaklı sorunların çözümü böyle bir yapısal dönüşüm sonucu oluşacak sosyalist ortak akıldadır. Yukarıda ahlaka ilişkin söylediklerimiz ve söylemediğimiz sorunların kaynağı ve çıkış yolu genel hatlarıyla bu yapısal dönüşümdedir. Bu dönüşümleri beklemeye asla zamanı olmayan tüm bu toplumsal sistem için içsel olarak ilişkili ekolojik dengeyin korunması bugün ve sonrası için ahlaki bir standarttır. Bu dönüşüme katkı ahlaki bir seviyedir. Ancak, tarihsel olarak oluşmuş kapitalist ilişkilere ait ahlak ile toplum olmaya dair ortak yanları olsa da farklılığı teslim edilmeli, onun değeri ile yargılamaya karşı uyanık olunmalıdır. Söz konusu eşitsizlik ilişkileri ekonomik eşitsizlik gibi, ulus-devletler arasında ve sınırlar içinde de başka eşitsizlikler üretmektedir, ırkçılık, etnik ayrımcılık gibi. Bunlara karşı olmak ahlaki bir standarttır. Tüm bu değişim ihtiyacına dönük, entelektüel faaliyet ve adanmış politik pratik bir zorunluluktur.

Kaynakça:

(1) I. Kant, “What is Enlighrtenment” akt. Kojin Karatani, Transkritik, Metis Yay. Çev. Erkan Ünal – 2008 s.134.

(2) Kojin Karatani – Transkritik, Metis Yay. Çev. Erkan Ünal – 2008 s.134.

(3) Kojin Karatani, Transkritik, Metis Yayınları, çev. Erkan Ünal, 2008, s. 151

(4) Karatani, Age. s.152 alıntının devamı şu şekildedir: Teyit etmek için şunun altını çizmek istiyorum: Söz konusu açıklama, ahlakın haz/höşnutsuzluk gibi duygulara eşlik ettiğini reddetmek değildir ve bizatihi ahlakın duygulara karşı olduğu anlamına da gelmez. Kant aksine, ahlaki doğruluk uğruna başka byutları feda eden o inatçı ahlakçılara serzenişte bulunuyordu. Kant’a göre ahlak son kertede iyilik ya da kötülük meselesi değil, özgürlük meselesiydi. Özgürlük olmasa, iyi ya da kötü olmazdı.

Özgürlük, erk olmakla eşanlamlıdır.”

(5) Immanuel Kant – aktaran Karatani Age.s 154

(6) Karatani, Age. s.156

(7) Karatani, Age. s.157

(8) Karatani, Age. s.172

(9) Steven Lukes, Marksizm ve Ahlak çev. Osman Akınhay 1998 Ayrıntı Yayınları s.17

(10) Steven Lukes, Marksizm ve Ahlak çev. Osman Akınhay 1998 Ayrıntı Yayınları

(11) Alıntı Age. s.43 Lenin, V.İ – Komsomol Kongresi konuşması

(12) Age. s.46

(13) Alıntı Age. s.34

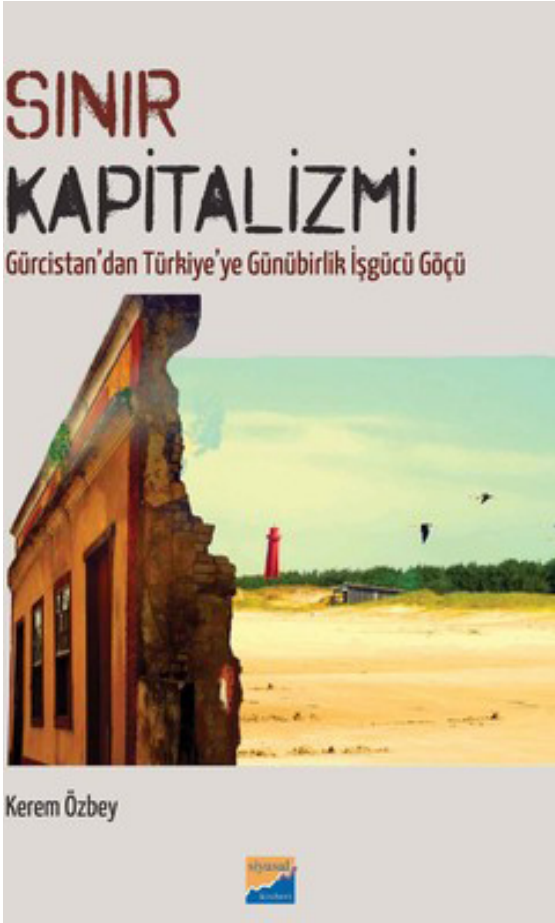
(14) Rosa Luxemburg – Rus Devrimi Üzerine Broşür, 1918, alıntı Lukes Age. s.139

(15) Kautsky sosyalizme işçi sınıfının geliştiği koşullarda parlamenter yollarla geçilmesi gerektiğini söyleyen determinist ilerlemeci bir anlayışa sahipti. Lenin o dönemde Kautsyk ile yaptığı polemiklerde sert dille yargılamıştı. Kautsky bu tartışmada gelişmelerin kendini haklı çıkardığını iddia etse de, gerçeklik öyle değildir. Hatta 1930'lara varıldığında Kautsk ve onun gibi düşününlerin yanlıgısı iyice ortaya çıktı.

(16) Lev Troçki – Onların Ahlakı Bizim Ahlakımız, Özne Yayınları, çev. Ser- taç Canbolat, 2000

(17) Troçki, Age

Kitaplarda 'Sınır'...

Sınır Kapitalizmi

Yazar: **Kerem Özbey**
Yayınevi: **Siyasal Kitabevi**
Baskı Yılı: **2018**
Sayfa Sayısı: **424**

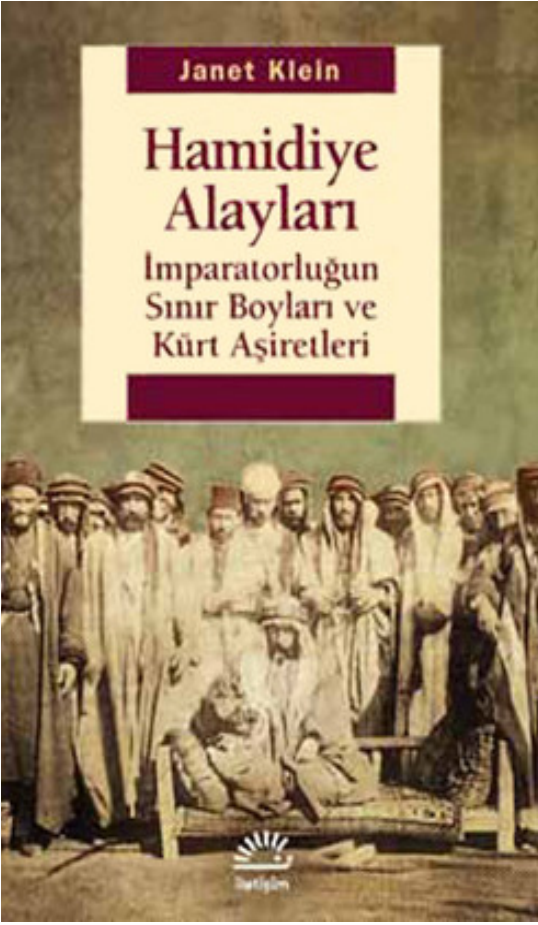

Sınır Kurguları-İran Ulusunun Şekillenmesi 1804-1946

Yazar: **Firoozeh Kashani-Sabet**
Çevirmen: **Duygu Şendağ**
Yayınevi: **İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları**
Baskı Sayısı: **2018**
Sayfa Sayısı: **342**

Kitaplarda 'Sınır'...

Hamidiye Alayları - İmparatorluğun Sınır Boyları ve Kürt Aşiretleri

Yazar: **Janet Klein**

Çevirmen: **Renan Akman**

Yayınevi: **İletişim Yayıncılık**

Baskı Yılı: **2013**

Sayfa Sayısı: **344**

Diplomasi ve Sınır

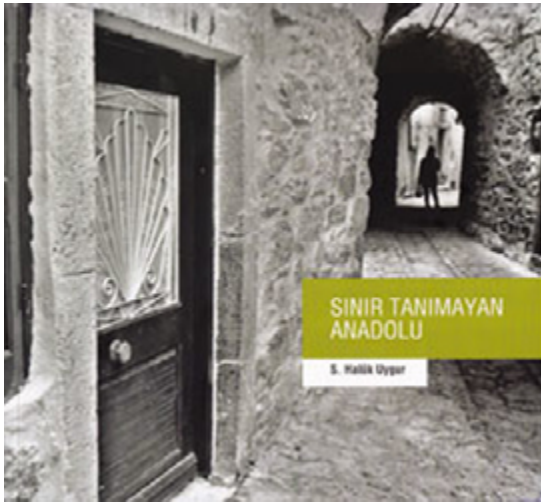
Yazar: **Enis Şahin**

Yayınevi: **Yeditepe Yayınevi**

Baskı Sayısı: **2009**

Sayfa Sayısı: **296**

Kitaplarda 'Sınır'...

Sınır Tanımayan Anadolu

Yazar: **S. Haluk Uygur**
Yayınevi: **Say Yayınları**
Baskı Yılı: **2010**
Sayfa Sayısı: **136**

Kürt Sineması : Yurtsuzluk, Sınır Ve Ölüm

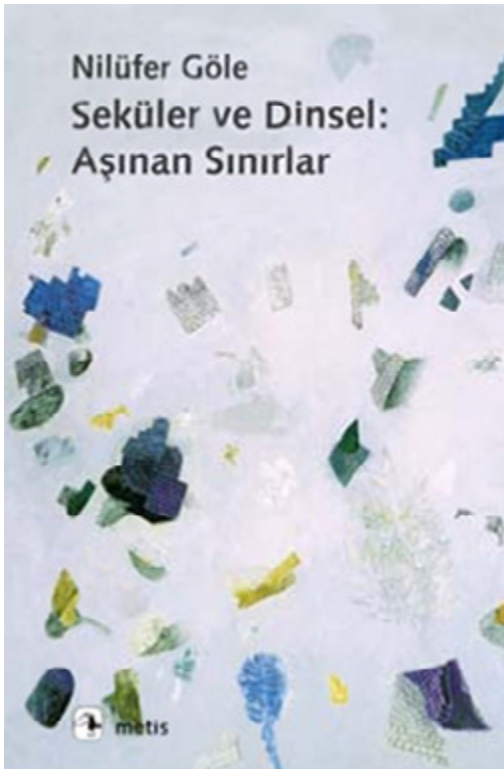
Derleyen: **Müjde Arslan**
Yayınevi: **Agora Kitaplığı**
Baskı Sayısı: **2009**
Sayfa Sayısı: **337**

Kitaplarda 'Sınır'...

Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm

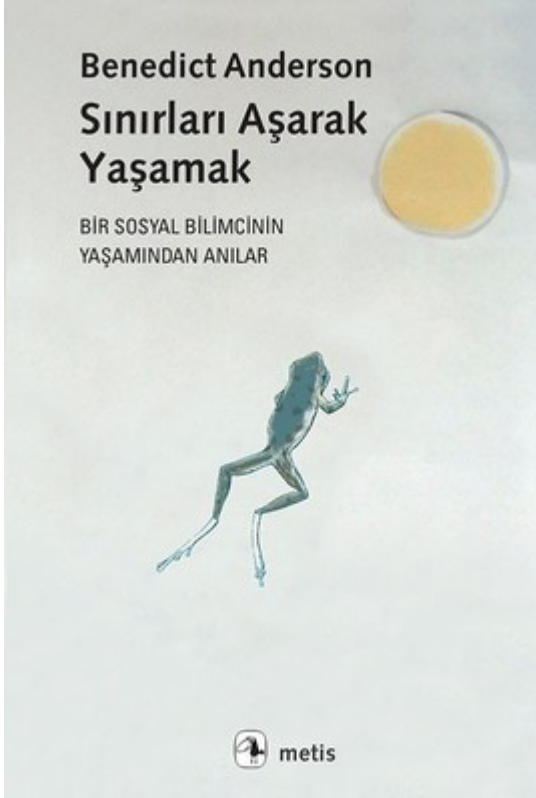
Yazar: **Otto Kernberg**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Baskı Yılı: **1999**
Sayfa Sayısı: **312**

Seküler ve Dinsel: Aşınan Sınırlar

Yazar: **Nilüfer Göle**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Baskı Sayısı: **2012**
Sayfa Sayısı: **176**

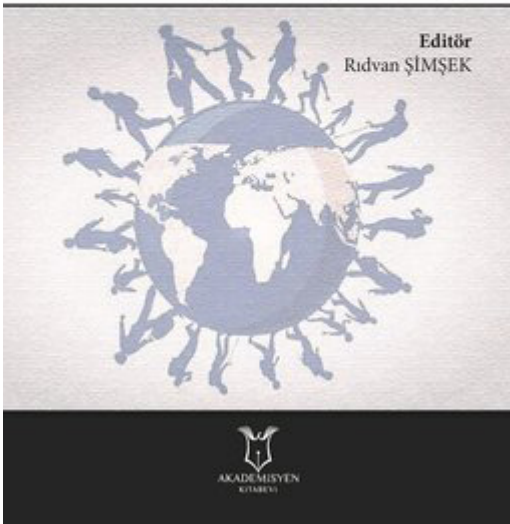
Kitaplarda 'Sınır'...

Sınırları Aşarak Yaşamak

Yazar: **Benedict Anderson**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2017**
Sayfa Sayısı: **176**

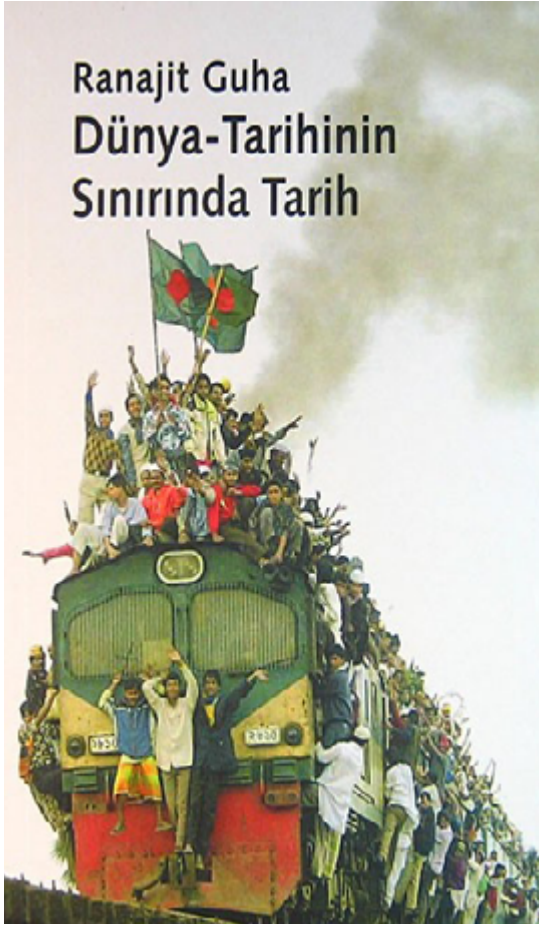
GÖÇ SOSYOLOJİSİ -Farklı Boyutlarıyla Göç-

Göç Sosyolojisi

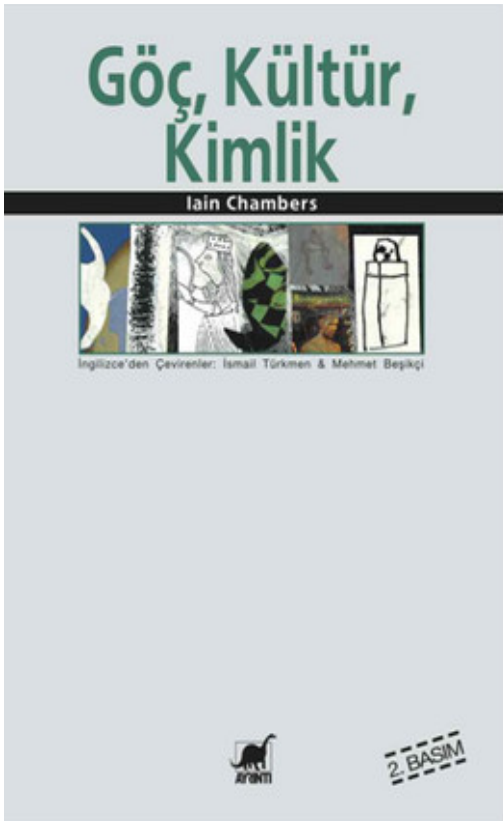
Yazar: **Kolektif**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Baskı Sayısı: **2018**
Sayfa Sayısı: **242**

Kitaplarda 'Sınır'...

Dünya-Tarihinin Sınırında Tarih

Yazar: **Ranajit Guha**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2006**
Sayfa Sayısı: **142**

Göç, Kültür, Kimlik

Yazar: **Iain Chambers**
Yayınevi: **Ayrıntı Yayınları**
Baskı Sayısı: **2014**
Sayfa Sayısı: **208**

Kitaplarda 'Sınır'...

Sınır Tanımayan Feminizm

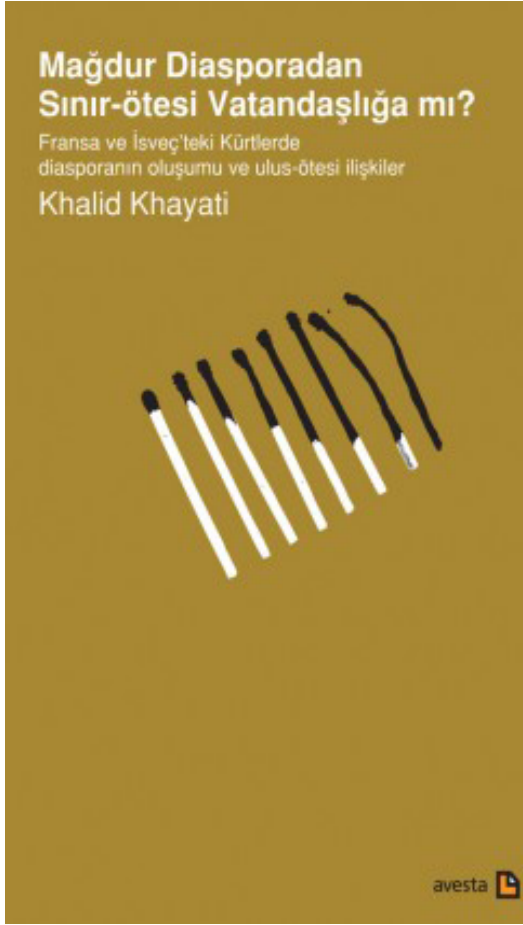
Yazar: **Chandra Talpade Mohanty**
Yayınevi: **Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi**
Baskı Yılı: **2009**
Sayfa Sayısı: **393**

Sınır ve Sınırdışı Türkiye'de Yabancılar, Göç ve Devlete Disiplinlerarası Bakışlar

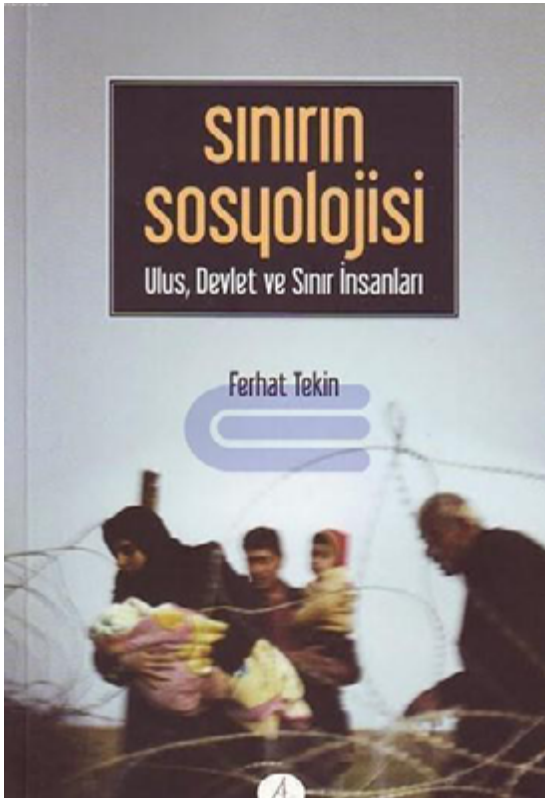
Derleyen: **İbrahim Soysüren, Didem Danış**
Yayınevi: **NotaBene Yayınları**
Baskı Sayısı: **2014**
Sayfa Sayısı: **456**

Kitaplarda 'Sınır'...

Mağdur Diasporadan Sınır-ötesi Vatandaşlığa mı?

Yazar: **Khalid Khayati**
Yayınevi: **Avesta Yayınları**
Baskı Yılı: **2010**
Sayfa Sayısı: **376**

Sınırın Sosyolojisi Ulus, Devlet ve Sınır İnsanları

Yazar: **Ferhat Tekin**
Yayınevi: **Açılım Kitap**
Baskı Sayısı: **2014**
Sayfa Sayısı: **270**

Kitaplarda 'Sınır'...

Sınır Tanımayan Şiddet Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu

Yazar: **Yakın Ertürk**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2015**
Sayfa Sayısı: **448**

Sınır Bilgisi Siyasal İktidar, Toplumsal Mekân ve Kadına Yönelik Şiddet

Yazar: **Elif Çelebi , Didem Havlioğlu , Ebru Kayaalp**
Yayınevi: **Ayizi Kitap**
Baskı Sayısı: **2014**
Sayfa Sayısı: **200**